

АДЫГЕ ПСАЛЫЕ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№129 (24.567) • 2023 ГЪЭМ ЖЪЛУЭГЪУЭМ (ОКТАБРЫМ) И 28, ЩЪБЭТ • ТЪХЪМАХУЭМ ЩЪ КЪЫДОКІ • И УАСЪР ЗЫ ТУМАНЦ

КЪБР-М И ІТАШЪХЪМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ПРЕСС-ІУХУЩІАПІЭМ КЪЫЗЪРИТАМКІ

ЛЫХЪУЖЪХЪМ ЯХУОЗЭ

«Хъум и Лыхъужъхэм я вахт» урысейпсо хъулпсэ проектмрэ «Лыхъужъхэм я блын» шыналъэ шлалэгъуалэ хъулпсэ проектмрэ хэт шлалэхэу мы махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм шыахэм яхуэзаш КъБР-М и Іташъхэ Клуэклуэ Казбек.

РЕСПУБЛИКЭ унафэщым хьыщлэхэм фыщлэ яхуыщлэ дэ шлалэгъуалэм зэрэхуэхэм, зэрелпсэлъам папщлэ. «Хуабжы фыщлэ ин фхуэщлэныу сыхуейщ кыдэклуэтей шлэблэр гъэсэнным хэлъхъыныгъэ ин зэрэхуэщлэ папщлэ. Вгъэ-зашлэ къалэным мыхъэншхуэ илэщ нобэ дунейм къыщыхуэ луэху мыщхъэпэхэмрэ агъэпий-уэ шладза лъапэныгъэ мы-гурьлуэгъуэхэмрэ еплъыгмэ. Лъэпкъи динки къыпхуэщтэ-нукъым апухэдэ мыхуамыщла-гъэхэр. Урысей Армэ и дзэллэхэм жэупланыгъэ ин яхълуэ я къулыкьур шрахъэкл дзэ луэху хэхам. Сригушхуэ жысфэфинущ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм шыщ шлалэхэри хахуагъэ яхълуэ я къалэным зэрелпсэрытэр»,- жилащ Іташъхэм. Абы и деш шызэхуэсахэр дакыкъэклэ яхуэщыгуащ зепэщлэтыныгъэ зи шхъэр хъзылбыхъам.

Дзэ луэху хэхам хэтхэм я луэху еплъыгъэхэм, абыхэм жалэж хыбархэм псакъуэс гъэсэн-гъэм шлелпкъ кыдэклуэтей шлэблэр. «Мыхуэдэ луэхуэм шлалэгъуалэм я хъум я пащхэ

шахъ жэупланыгъэр егъэ-быдэ, хъулпсэ зэхъщыкыр къегъэуш, Хъум хуэпэжу шы-тын зэрэхуейр ягургъагуэ», - жилащ Клуэклуэм. Запасым шыщ офицерхэм я зэгъхъыныгъэхэм я «Мегапир» лъэпкъ ассоциациэм и къудаму КъБР-М шыщым и тхъмадэ Атаев Жашарбек Іташъхэм иригъэщыгуащ къеблогъа, Урысей Федерациэм и Лыхъужъхэр: полицэм и генерал-

тиллериэ лъэрэзехъэ Корольков Аркадий, Москва дзэ округым и артиллериэмрэ ракетэдзэмрэ я командующэм и къуэдзэ, полицэм и подполковник Костоев Абуабар, дзэ кхуэхълатэхуэу, урысей цыхуэхэмрэ хамэ къэрал къулыкьушэхэмрэ Кабул кызышыжауэ шыта Копыркин Анатолий, полковник, дзэ тлэсхъэшлэх цырылуэ Куков Валерий, полицэм и полковник Загидов Загид, полковник, кхуэхълатэхуэу-испытатель Осыковий Николай, полковник, кхуэхълатэхуэу-снайпер, Афганистаным, Кавказ Ищхъэрэм щеклуэкла зауэ зепэщлэтыныгъэхэм хэтэ, дзэ ордену 8-м я кавалер Родобольский Игорь, полковник, Кавказ Ищхъэрэм щеклуэкла зауэ зепэщлэтыныгъэхэм хэтэ Чагин Алексей сымэ. Мы луэхум Урысей Федерациэм (Совет Союзым) и Лыхъужъу цыхуэ 12 хэтхэ, ахэр дзэ луэху хэхам лыхъужъыгъэ шы-зезыхъахэрщ, «Хъум и хуымаклуэ» фондым и республикэ къудамэм, шлалэгъуалэ, ветеран жылагуэу зэгъхъыныгъэхэм хэтхэрщ. Зауэлхэр ирагъэклэуэ лэ-жыгъэхэм телпсэлыхъащ, Республикэм шагъэклэуэ ма-

хуыщым къриубыдэу школ къуэ-дым шылащ, еджаклуэхэм яхуэ-заш. Апухэдэу Налшык къалэ дэт курьт еджалэ №33-м «Хъ-кум и Лыхъужъхэм я вахт» зэлушэр шрагъэклэуэащ ики «Лыхъужъхэм я блын» къы-щызэлуахаш, Егъэджакулэм и фрепльымрэ КъБР-М и япэ Президенту шыта Клуэклуэ Валерэ и фрепль сымымрэ удэ гъэгъахэр тральхъащ. Квалэхэмрэ къуажэхэмрэ зэхъу къапщтэмэ, мы луэхум ныхъыщлэ 6000 къыхашану я мурадш. Школи 8-м еджалэм щеджауэ е шылэжыауэ Хъуэ заушхуэхэм хэтхэм я сурэтхэр зыфлалэ дапхъэхэр къыщызэ-луахуныу. Фигу къэдгъэклыжынщи, Урысей и лыхъужъхэм я сурэт зыфлалэ апухэдэ дапхъэ Къэ-бэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъу-мэш университетым къыщызэ-луахылащ. Абы ехъэла проектхэр ягъэза-щлэ Урысейм и Лыхъужъхэм я ассоциациэм, Кавказ Ищхъэрэм и еджалэ ныхъыщхъэм шлэс студентхэм я зэгъхъыныгъэм, КъБР-М Шлалэгъуалэ луэхуэм-ккэ и министрствэр и дэлэпы-къуэгъуу Запасым шыщ офи-церхэм я зэгъхъыныгъэхэм я «Мегапир» лъэпкъ ассоциа-циэм.

Къалэныщлэхэр яубзыху

УФ-м и Президент Путин Владимир Москва зэрэхуэхуэхэм къырикуа унафэхэм шыгуэащ ищын папщлэ, КъБР-М и Іташъхэ Клуэклуэ Казбек Правительствэм хэтхэмрэ муниципальнэ администрациэм я унафэщлэхэмрэ ялушлэщ жэлп-гъуэуэм и 25-м.

Лыхъащ дэ шлалэхэм зэрэза-щлэдгъакуэу луэху едгъэ-флэклэуэ, а лэныкыуэмккэ Іэмалыщлэхэр къэдгъуэтыным яуль дитын зэрэхуейм. Республикэм и унафэщлэхэм зыщыхуэзэхэм хуей шхъуэсыгуэу къыкыуэклмэ, иккэщлэпккэ апухэдэ Іэмал етын хуейщ абыхэм».

ЗІУЩІЭМ республикэм и Іташъхэм и гугъу шлалэщ блыщхэ клуам езыгъэблэгъа УФ-м и Президентым и пащхэ ирилъхэ и къепсэлэныгъэм. Абы хэтэщ КъБР-М и Правительствэм и унафэщлэ Мусуков Алийр КъБР-М и Іташъхэм и Администрациэм и Унафэщлэ Къуэдэжыуэ Мухъэмдрэ. Сөвешанэр зыгъуауэ луэхуэр зепкырахащ егъэджэныгъэмрэ шлэныгъэмккэ министр Езауэ Анзор, узыншагъэр хуэмэны-ккэ министрм и къалэнхэр пларьккэ зыгъэзащлэ Къармэ Марат, Шэрэдж муниципальнэ шыналъэм и администрациэм и унафэщлэ Кульбаев Алан сымэ къепсэлъащ.

Кульбаев Алан къызэхуэсахэр шыгъуауэ илалэщ зыхуэныкыуэ-хэр яхуыщур, дзэ луэху хэхам хэтхэм я деш зэрэхуейм. Республикэм и Іташъхэм и унафэщлэ, куэд дэмыкыуэ зауэлхэр бжы-хъэмрэ шымахуэхэр зыхуэны-кыуэну хыпшыгхэр шызэхуэзъ-са машинешхуэхэр ягъэклэу-нуш. Сабий Іыгыпккэуэм я луэху зылуити щитепсэлъыхъащ зэлу-щлэм. Клуэклуэ Казбек Правительствэм и пщэ дилъхъащ шко-лым мыкыла сабийхэр зыкыуэллэ луэхушлэпккэуэм я лэжыккэр 2024 -2027 гъэхэм зэрэагъэфлэу-нум теухуа программэ иккэ-шылпккэ ягъэхъзырыну, зе-хъын хуей сабий Іыгыпккэуэр къыхаткылыну, муниципальнэ луэхушлэпккэуэм дэтхэнэ зы объектым теклуэдэну ахышэр къабжу, дэфтрккэуэ къагъэлэ-гъуэну. Ухуэныгъэ мын дыдэхэр республикэм и мылыккэуэ ильэс къакулэуэм шыщлэдэуэ зэрэ-ащ шладзэ хуныущ, програм-

мэщлэхэмрэ проектшлэхэмрэ къагъэхъэпэу. Лъэпкъ проектхэр Къэбэрдей-Балъкъэрым шагъэзэщлэн зэрэщыщлэдэрэ сабий Іыгыпккэуэ 55-рэ яхуакулэуэ, цыхуэ 3500-рэ шлэхуэу. Цыхуэу къахъхуэм елытауэ, а лэжыгъэр дэлэкли ирагъэфлэуэнуш. Сабий Іыгыпккэуэм цыхуэ нэхъыбэ къра-шаллэу хуын папщлэ, куэд шлэуэ зэрэмыкыа, зыхуей хуэмзыа ухуэныгъэхэр зэгъэпэщлэжын хуейщ, Президентым и жэрдам-ккэ курьт еджалэхэмрэ кол-леджхэмрэ зэлуэзэщлэ зэрэщлэ-хам ещхуэ. Шыхуэр апуэ закыуэллэ меди-цину Іуэхушлэпккэуэр дэлэкли Іэмэлпсымэщлэхэмккэ къызэра-гъэпэщлэнуш. «Узыншагъэр хуэм-ккэ» лъэпкъ проектым ипкъ ит-ккэ, шлэуэ е зэрэгъэлэжыауэ объект 16 зыхуей хуагъэзащ, иджыри 17-м лэжыгъэхэр що-кыуэкл, ильэситлэ зытеклуэдэ-нухэри яхэтэ - Налшык дэт по-ликленикхэмрэ, Эльбрус жыла-гъуэм, Куба, Кенжэ, Октябрскэ къуажэхэм дащхыэ амбула-торэхэмрэ. 2025 гъэм амбула-торэщлэхэр шаухуэнуш Белэ Ренжэ, Жэмтхъэлэ, Кубэ-Тэбэ, Красносельскэ, Светловодскэ, Дей, Шэрэдж Ищхъэрэ къуа-жэхэм. Узыншагъэмрэ егъэ-дэжыныгъэмрэ трагъэклуэдэ ахышэм хуебыдэ ахэр унэлы-ащлэр иджырей Іэмэлпсымэклэ къызэгъэлэжын зэрэхуейри. Къынамыщлауэ, къызэхуэса-хэр лъэпкъ проект псори гъэ-зэщлэ зэрэхуэм телпсэлъыхъащ, псалъам папщлэ, ушыпсуу мы-хъуыжын унэхэм цыхуэхэр къы-зэрэщылагъэлэхуыкылымрэ фэтэр куэдэу зэхэт унэхэр зэрэгъэ-плъымрэ.

• КЪБР-М И ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ

Лъапсэ шаухуэн щыр пщлэншэу зратынухэм къахохъуэ

КЪБР-М И ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ И УНАФЭЩІ МУСУКОВ АЛИЙ ИРИ-ГЪЭКЛУЭКІАЩ ІУХУЭГЪУЭ ЗЫБЖАНЭМ ШЫХЪЭЛЪА ЗИ ЧЪУУ ЗЭЛУЦІА.

КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭРЫМ И ЦЫХУ ШХЪХУЭХЭМ ЛЪАПСЭ ШАУХУЭН ШЫР ПЩЛЭНШЭУ ИРАТЫНЫМ ТЕУХУА ХАБЖАН И ПРОЕКТАМ ЗЪХУЭ-КЛЫНЫГЪЭ ГУЭРХЭР ІГУЭТУАЩ.

Проектыр КъБР-М и Правительствэм игъэхъэзырац «Къэралым и дзэм хэтхэм, УФ-м Іэшккэуэ Зэшлэуэздэ и Къарухэм езыхэр хуейуэ зегурьлуэныгъэклэ (контрактлэ) хыыхъам, УФ-м и Лъэпкъ гвардиэм къулыкыуэ шызыщлэхэмрэ абыхэм я унагуээхэмрэ шхъ-хуэу ядэлэпыкыным теухуауэ» 2023 гъэм мэкъуагъэуэм и 6-м Урысей Федерациэм и Президентым Іэ зыщлэдэ Унафэм и 174-нэ Іыхъым къызэрэщыгъэлэжыауэ тету, - къыгъэнэлуащ КъБР-М шы, мылыкыуэ зэхуыщлэхэмккэуэ и министр Тохуэ Аслъэн.

Министрым игъэбелдужылащ республикэм и мылыкыуэм шыщ псы убуруплэр бэджэнду тыным теуцыхуэащ проектири. Ар ягъэхъэзы-рац республикэм и мылыкур хъэр къыпккэуэу къагъэзэблэным па-пщлэ. Бэджэнду атынуш Шэрэдж шыналъэм шыщ Зэрэгъыж къуажэм шылэ, сом мелуан 32-рэ мин 793-рэ и уасэ убурууплэр.

КъБР-М и «Псы къабзэ» шыналъэ программэм зэхуэуэклэ-ныгъэхэр хэлъхъэнымккэуэ проект игъэхъэзырац КъБР-М и Прави-тельствэм. КъБР-М ухуэныгъэмрэ псэулэ-коммунальнэ хозы-ствэмккэуэ и министрм и къалэнхэр зыгъэзащлэ Унэжыкыуэ Асте-мыр къызэрэхыгъэщамккэуэ, зэхуэуэклэныгъэхэр ехъэлэщлэ феде-ральнэ бюджетым къыхыкыуэ УФ-м и шыналъэхэм субсидие етын-ым и мардэхэм тетыным. КъБР-М 2022 гъэм Іуэхум хылъхъэ-нэ зыхуэнымыса сом мелуан 7,8-рэ къыгъэзэблэжыну хуит хуащ.

КъБР-М бжыгъэр зи лъабжэ зыужыныгъэмккэуэ и министрм и къалэнхэр зыгъэзащлэ Бозий Аскэр къытеулащ КъБР-М бжы-гъэр зи лъабжэ и экономикэм, къэрал Іуэхушлэпккэуэм, социа-льнэ ІенатІэхэм я зыужыкыым зэхуэуэклэныгъэхэр хэлъхъэным те-ухуауэ Правительствэм и проектым.

«Жылагуэуэ зэгъхъыныгъэхэмрэ граждэн институтхэм ядлэ-жынымыккэуэ шыщ къэрал программэм телпсэлъыхъащ КъБР-М лъэпкъ Іуэхуэхэмрэ жылагуэуэ проектхэмккэуэ и министр Клурашын Анзор.

КъБР-М лэжыгъэхэмрэ цыхуэхэм социальнэу ядэлэпыкынымккэуэ и министр Асанов Алим республикэм и цыхуэ шхъхуэхэм къэралым яхуыщлэфыным теухуауэ проектлэ и гъэбелдужылащ.

ГУГЪУЭТ Зарема.

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМ И ПРЕСС-ЛУХУЦЛАПЭМ КЪЫЗЭРИТАМКЛЭ

Іэщ гээхъуным зрагъэужьыж

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМ МЭКЪУМЭШ ІУХУХЭМКЛЭ, ШЫУЭПСЫР КЪЭГЭСЭБЪНЫМКЛЭ, ЭКОЛОГИЕРЗ ДЫКЪЭЗЫХУРЕИХЪ ДУНЕЙР ХЪУМЭНЫМКЛЭ И КОМИТЕТЫМ ІДЖЫБЛАГЪЭ ІРИГЪЭКУКЛА ЗЛУЦІЭМ ШЫТЕНСЪЛЫХЪЩ КЪЭБЪРДЕЙ-БАЛЬКЪЭРЫМ ІЭЩ ГЪЭХЪУНЫМ ЗРЫЗЫЦРАГЪЭУЖЬЫМ.

АБЫ ХЭТАЩ КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМ И УНАФЭЩЫМ И КЪУЭДЗЭ **Жанатаев Сэлим**, КЪБР-М И Ізташхъэмрз Правительствомрэ я лыкылуэ КЪБР-М И Парламентымрэ суд лухуцлапэхэмрз шыгэ **Дыцэкэ І Мадина**, депутатхэр, министрствэхэм, шыпгэ унафэр зехъэнымкэ Ізнатэхэм я лыкылуэхэр.

Зэлуцлэр къыщызэлуихым КЪБР-М И Парламентым Мэкъумэш Іуэхухэмкэ, шыуэпсыр къэгэсэбънымкэ, экологиерз дыкъэзыухуреихъ дунейр хъумэнымкэ и комитетым и унафэщ **Теклыш Артур** къыхигъэщаш республикэм и мэкъумэш Ізнатэм Іэщ гээхъуным мыхъэнэшхуэ зэрыщилэр.

- Мы Іуэхум зегъэужьыныр къалэн нэхъыщхъэ дьдэхэм ящышу къыщыгъэлыгъуащ УФ-м мэкъумэш Ізнатэр щегъэфлэкунымрз абы къышхигъэкыр зэрэщ Іэмалхэмрз теухуауэ шыгэ кърал программэм. Абы къыщыгъэлыгъуащ тету зэрэдэлъпыкым и фыгъэклэ, иужьрей ильэситхум күэ пэти хохъуэ зи гугъу тшы Ізнатэм кыт хъерым. КЪБР-М И Ізташхъэ Клуэклуэ Казбек Парламентым Зэрызыхуагъэм къызырыщыкыгъэщаш, къыщлэгъэклэ лым хэдгъэхъуэн хуейщ тонн мини 130-м нэсу, - жиаш къэпсэлым.

КЪБР-М мэкъумэш Ізнатэмкэ и министрэм и къуэдзэ **Шэт Мэчрэл** Ізлуцлэм къыщызэщыкыуэжаш зэлэжэхэмрз къайхулаэхэмрз. Абы зэрыжиламкэ, Іэщ зыгъэхъуэхэм лыуэ яхуэцэр процент 25,4-кэ хэхуащ иужьрей ильэситхум.

2023 гъэми мы Ізнатэм и Іуэхухэр ефлакылуэ йоклуэ: мэкъумэшым елэжхэм псоми къышлагъэклэ лым, шэм, джэдыклэм я бжыгъэм хэхуащ. Ільэсым и мазибгум къызырапщытэжамкэ, Іэщрз джэдкыауэ лы тонн мин 80 квалэжыащ, шуэуэ - тонн мин 399-рз, джэдыкылуэ - мелуану 165-рз.

Шэтыр къытеуылащ мэкъумэш Іуэхуцлапэхэм, хъэрчэтшылэхэм, цыхъухэм къышлагъэклэхэм. Лыхэкхэм шыцу процент 46,5-м шигъур джэдкызырщ зылыгыр. Ізшыхуэм - процент 42-рз, бжынымрз мэлъырз - проценти 9-м нэблагъэ, кхъуэмрз нэгъуэщ лыхэкхэмрз - проценти 2-м шигъуэ ялыгъщ. 2023 гъэм жэпуэгъуэм и 1-м ирихъэлъуэ къызырапщытамкэ, Ізшыхуэм и шхъэ бжыгъэр мин 272-м шрагъэгуащ. Къышынэмышлауэ, КЪЭБЪРДЕЙ-БАЛЬКЪЭРЫМ иужьрей ильэсэн нэхъыбэ щашлащ Іэщ лъэкъыфхэм я бжыгъэр. Абы елэжыуэ мы зманым республикэм Іуэхуцлапэ 22-рз итщ. Къэбгъэлыгъуэм, 2023 гъэм и пэщлэдзэм Іэщ лъэпкъыфхэм я бжыгъэр мин 28,9-рз хъуащ.

Къэпсэлым къыхигъэщаш кърал дэлэпыкуныгъэхэм я фыгъэклэ Іэщ гээхъуным шыналэм зэрызыщыуэжыуэ. Апхуэдэу федералнэ ахъышу дызэрыт ильэсын КЪБР-М и бюджетым къыларыхъэнущ сом мелуан 395,7-рз. Мазибгум бжэклэм Ізнатэм и лэжыакыуэхэм зышлагъэкуащ сом мелуан 252-м нэсклэ.

Шэтым зэрыжиламкэ, лыхэккыкэ, шэклэ, джэдыкыкыкэ республикэм къэлэжыкыф эзыр зыхуеинум хуэдиз, къышлагъэкыр нэхъыбэ зэрэщыным и мызакъуэу, шыналэм шолалэ абыхэм я флагами. Іэщ гээхъуным я шыпгэхэм зэрылэжым теухуауэ зэлуцлэм къыщыпсэлащ Шэрэдж районым и шыпгэ администрацэм и Ізташхъэ **Кульбаев Алар**, Дзэлыкыуэ районым и шыпгэ администрацэм мэкъумэш Ізнатэмкэ и къудамэм и унафэщ **Бэрээдж Рэмзан**, Бахъсэн районым и шыпгэ администрацэм мэкъумэш Ізнатэмкэ и управленэм и Ізлагъэлл нэхъыщхъэ **Шыбыхъуэ Заур**, Лэскэн районым и шыпгэ администрацэм мэкъумэш Ізнатэмкэ и управленэм и унафэщ **Бырсекъуэ Амурбэч** сымэ.

КЪБР-М И Парламентым Мэкъумэш Іуэхухэмкэ, шыуэпсыр къэгэсэбънымкэ, экологиерз дыкъэзыухуреихъ дунейр хъумэнымкэ и комитетым и унафэщым и къуэдзэ **Шыгъэпсо Сафарбий** телсэлыхъащ Іэщ гээхъуным теухуауэ шыгэ гугъуэхэ зыбжанэм я жэпылэу ильагъуэхэм.

Апхуэдэу депутатхэр телсэлыхъащ республикэм мэлрз вырэ цыгъэхъуным зэрырагъуэхэ хуну шыкыкэм, къушхъэху хуэплэхэм гугъуэ екулуалпэхэр зыхуей цыхуэгъэзыным, Ізлагъэллхэр гъэхъэзырынм, зран зыпылэ удэыжхэр гъэклуэдыным, нэгъуэщхэм зэрэлажым.

Зэлуцлэм шыжалахэр кэлъытауэ, Іуэхугъуэ пыухылахэр ягъэбелдылащ.

Зэхъуэкуныгъэхэмрз жэрдэмхэмрз

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМ И УНАФЭЩІ ЕГОРОВЭ ТАТЬЯНЭ ІРИГЪЭКУКЛАЩ ПРЕЗИДУМУМ ХЭТХЭМ Я ЗІ ЧЗУ ЗЛУЦІЭ. АБЫ ІУХУГЪУЭ 40-М ШІГЪУМ ЦЫХЭПЛЪАЩ.

ЗЭІУЦІЭМ нэхъыщхъуэ зи гугъуэ щашлар «2024 гъэм КЪБР-М и республикэ бюджетымрэ 2025, 2026 гъэхэм тещлыхамрэ ятеухуауэ» хабзэм и проектыр.

Парламентым Бюджетымкэ, налогымрэ финанс рынокомкэ и комитетым и тхъэмдэ **Афэщлагъуэ Михаил** жиаш дэфтэрхэр УФ-м Бюджет кодексымрэ «КЪБР-М и мылькы ухуэклэмрз бюджет зегъэкукыкыуэ ятеухуауэ» КЪБР-М и законымрэ къагъэуэ мардэхэм изагъуэ зэрагъэхъырауэ.

Егоровэ Татьяна депутатхэр къыхуриджаш финанс дэфтэр нэхъыщхъэм и дэтхэнэ Іыхъэри зэлкырахыну, ар нэхъ зэгъэщылла министрствэхэмрз къулыкыуэ цылапэхэмрз Іуэхум къыхахэнэ, хабзэузыху орган нэхъыщхъэм и комитетым зыхуей хуэзуу шыбзыхуну. А псоры и палъэм къриубыдэу зэфлагъэкыу, едлуэныгъэ зэлуэхэр къызэрагъэпэщын зэрыхуейр жиаш Унафэщым.

Законпроектыр Парламентым и зи чзэу зэлуцлэм ялэ еджэгъуэм къышадтэну я мурадщ, ар щоклуэгъуэм ирихъэлэнущ. Псом япуэ депутатхэм республикэ бюджетым и жыпхъэхэр яубзыхунурэ, етуанэ еджэгъуэм ирихъэлэу нэхъ зэлкырахауэ, хэхъуэмрз къагэсэбънымрз теухуауэ статьяхэр хэту ягъэпсынуц.

Цыхуэхэм республикэм и мылькы

дэфтэр нэхъыщхъэм зышагъэгуэзэн папцлэ, ар КЪБР-М И Парламентым и сайтым къралхъащ <https://parlament.kbr.ru>.

Парламентархэр хэллгъащ нэгъуэщІ хабзэхэм я проектхыным. Абыхэм ящыщцл нэхъ лейуэ яхъумэ шыпгэхэм, псом хуэмыдэу кърал шыуопс заповедникхэмрз лъэпкъ паркхэмрз, зегъэужьыным.

Къышынэмышлауэ, зэлуцлэм цыхэпгъащ КЪБР-М медицина страхованэмкэ и фондыр 2024 гъэм, къыкылэлыкуэну гъэхэм зыхуэдэном, а палъгэ дьдэм республикэ бюджетыр зэрыхъуном, шыналэ библиотекэхэм я тхылы бжыгъэр зэрагъэбэгъуэфыном, Жылагуэ палатэм и лэжыкыкыр зыубызыху хабзэм игъуэст зэхъуэкуныгъэхэм, нэгъуэщІхэм.

Президиумым хэтхэм зэлкырахащ федералнэ законхэм я иужьрей проектхэр, хабзэм теухуауэ шыгэ жэрдэмхэр, Іуэхугъуэ зэмылэужьыгъуэхэм хухъауэ УФ-м и нэгъуэщІ хэгъэгуэхэм кърэгъэхэхэр.

Зэлуцлэм и клуэхым Парламентым Экономикэ политикэмкэ, инноватэ зыужьыныгъэмрз хъэрчэт Іуэхухэмкэ и комитетым и унафэщІ Іэпщэ Заур и лэжыгъэхэр цигъэгъуэзаш республикэм и Парламентым УФ-м 2021 - 2025 гъэхэм зэхъэзэхуэм зэрызыщыужьым теухуауэ Лъэпкъ планыр («гъуэгу картэ») КЪБР-М гъээщІа зэрэщыхъуэм» ехъоллауэ зэфлагъэкыащ.

Апхуэдэу депутатхэм къызэдаштащ КЪБР-М И Парламентым и Цыныхъ тхылыр егъэджэныгъэ, спорт, гъуэгу Ізнатэхэм шылажэхэм ящышу зэтыпхъэхэр.

Мы махуэхэм

Жэпуэгъуэм и 28, щэбэт

- ◆ Анимациэм и дунейпсо махуэщ
- ◆ УФ-м и Дзэ-Хъэуэ Къарухэм я дзэ авиациэм и махуэщ
- ◆ Урысей Федерациэм щегъэлыаплэ анэшхуэхэмрз адэшхуэхэмрз я махуэр
- ◆ 1900 гъэм къалъхуащ къэбэрдей литературэм и лъабжъэр зыгъэтылыла икы и классик **Шоджэнцыкыу Алий**.
- ◆ 1952 гъэм къалъхуащ юридическэ шцэныгъэхэмкэ доктор, ШІДАА-м и академик **Мысрокъуэ Замир**.
- ◆ 1964 гъэм къалъхуащ кърал политикэ лэжыакыуэ, КЪШР-м кърал къулыкыр зехъэнымкэ шыгъэ зилэ и лэжыакыуэ **Астэжэ Франческэ**.

Дунейм и шытыкыкыуэ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкэ, Налшык пшэр техъэ-текыу шыщытынуц. Хуабэр махуэм градус 21 - 25-рз, жэщым градус 13 - 17 шыхъунущ.

Жэпуэгъуэм и 29, тхъэмахуэ

- ◆ Инсулытым пэщІэтыным и дунейпсо махуэщ
- ◆ Комсомолыр къыщызэрагъэпгъэца махуэщ
- ◆ 1943 гъэм Налшык ФЗО школ къыщызэлуахуащ
- ◆ 1930 гъэм къалъхуащ АР-м и цыхъубэ тхаклуэ, УФ-мрз АР-мрз шэнхабзэмкэ шыгъэ зилэ я лэжыакыуэ **Пэнэф Сэфар**.
- ◆ 1934 гъэм къалъхуащ юрист, тхаклуэ **Сэрахъэ Александр**.
- ◆ 1948 гъэм къалъхуащ КЪБР-М шыгъэ зилэ и артисткэ **Балькър Тамарэ**.

Дунейм и шытыкыкыуэ «pogoda.yandex.ru» сайтым

зэритымкэ, Налшык пшэр техъэ-текыу шыщытынуц. Хуабэр махуэм градус 19 - 22-рз, жэщым градус 13 - 15 шыхъунущ.

Жэпуэгъуэм и 30, блыщхъэ

- ◆ Политикэ шхъэусыгъуэклэ зэхъэхуэн зэрэщым и зранкы хэклэуэдэхэм я фэеплэ махуэщ
- ◆ Урысейм и Дзэ-тенджы флотым и махуэщ
- ◆ Урысейм цагъэлыаплэ инженер-механикхэм я махуэр
- ◆ 1711 гъэм къэбэрдей шуеуэхэм Мурад-Султыган зи пашэ шуудзэр хагъэщІат.
- ◆ 1927 гъэм къалъхуащ Мысырым и дзэ къулыкыуэщІа, Штаб нэхъыщхъэм и унафэщІу, къралым зыхъумэжыны-

- гъэмкэ и министр шыта **Февзи (Хъэхъу) Мухъэмэд**.
- ◆ 1938 гъэм къалъхуащ къхулылатэхуэу, Иорданием и Лы-хуэжы **Шурдым Ихъсан**.
- ◆ 1957 гъэм къалъхуащ сурэтыщІ живописец, КЪБР-М и Кърал саугъэтым и лауреат **Акъсырэ Михаил**.
- ◆ 1972 гъэм къалъхуащ коллекционер, публицист **Тхъэкъуахъуэ Ізусес**.

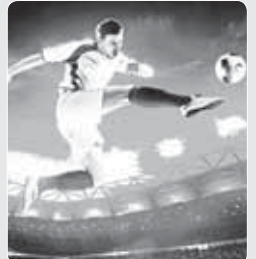
Дунейм и шытыкыкыуэ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкэ, Налшык пшэр техъэ-текыу шыщытынуц. Хуабэр махуэм градус 16 - 18, жэщым градусы 8 - 10 шыхъунущ.

Зыгъэхъырауэ щыгъэщІэмыщІа Изэщ.

Кыхэхэдзэ закъуэ - дежбуун бгъуэтынуц.

Фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерациэм футболымкэ и етуанэ лигэ. «Б» дивизионым и Гуп 1 Б. Ещанэ джэгугъуэ «Спартак-Налшык» - «Биолог-Новокубанск» (Прогресс) Налшык. «Спартак» стадион. Жэпуэгъуэм и 29. Сыхъэт 14-м.

Анэгдэлхүбээр дянэклү шыэнү кычуеймэ

● **Иүхү еплтыккIэ**

Дэ дэпсэу дунейпосо цыыхубэм я лүэхүэр күэ пэти кыыщыбата, лъяпкышхуэжэм я бэзэр, псом япэуи инджылызыбээр, дунейпосо лүэхүэр зезыгакүлүжэр, лъяпкы мащIэхэм кыащытегуллэ лъя-хьэнэм. Дуней псом деж цыыху-хэм я лүэхү зэркылатэм, зэрп-псәум ехьэлIа кыэхукыащIэхэм я зэгъулуллэ, зэбрыкылылIа Интер-нетым, зэржалашы, цыкылу ини зыщIеллэ, абы зману хухахым күэ пэти хохъуэ. Мыбы дащIэ-гүлхьэщ телевизоры, компью-тер икIи телефон джэгулкIэр. А псоми цыыху, нэхъышхьэр ара-ши, шIалэгъуалэм, лүэхүм кы-дэуэ сыхьэктэр фIагъэкIүэд кы-дейкым, атIэ я аксылыр ягъуэ-тхуэ, гупсысэхэр елхьэхэ, зэхэ-шыкылыр егъуожык, андэлъхү-бээр лъэныкъуэ ирегъэхэ. НобэкIэ дэ кыуажэхэм, гуфIогъуэ, нэщ-хьегъуэ зыыхьэхэм я деж адыгъэз кьабэз, шэрыуэ цызы-зэхпыхьырктым. Пэжщ, кьэрал куэдым шIапкыха адыгъэм я шIалэгъуалэр а Интернет дьдэмкIэ зэррошIа, зэррошIуа, зэлытэхэ, я зэш трагъуэ. Ауэ абы кыкылыр-кыым андыгъэзкIэ лүэхү зэрхъуэ, абы зрагъуажу, кууэ иризэспэ-лэуэ. Иүжърей илъэс 30 - 40-м кьабэуэ а лъяпкышхо инэмк я лъяхэм кыкылыр икыкIэ гугушч, дэ тхьэ дэжнэм кыкы-куаыкын хуейщ, жIпIэнурамэ, лIыгъэр ерыщэг ирнэ. Яраби, ар тхузэфIамыкыну лэрэ нэхъыжэхэм, и лъяпкышхо хуэмь-гундэхэм?

Ди бээр кызытэнэмкIэ псом хуэмьдэу куэд дьдэ дэлъташ махуэ кьэс ар зыгъэлурышIэ икIи зыгъэлажэ журналистхэм. Жы-Iэн хуейш - куэдым лъяпкы газе-ты Iэ шыщIадьэр дэ хэгъэгум, дунейм кыышхьытхэм я хьыбар-жэр «жъаражъуэ». Иуданэм кызы-рыпачауэ япэу абы кьараджыкы-ну шыгъуыгу арактым. Абы хуолажэ интернет хьыбаргъа-шIэ IэнатIэхэр. АтIэ цыихуэхэм газетым и напэкIүэщIэм шалъа-гуну хуейш андэлъхүбээ шэры-уэм, псалъэ гъэхуади, дэ нобэм кынгъуэу, ищхьэкIэ зи гугуэ тIа лъяпкышхьохэм бээр зэрпыа-гъэлышым, гупсысэхэ кызыр-кыли псалъащIэхэр абы кызыр-кыли шыщIафIа шIапхъэхэр, дэ тхьэдэм, шанхьабэм, лъяпкы хаб-зэхэм ехьэлIа тхьыгъэ кушIа-фIахэр. Журналистхэм куэд дьдэ елъташ андэлъхүбээкIэ еджэ-жэ я бжыгъэм хъауэнуи хэ-шыныму. ШIэджыкIа күэм зы-хьэхIэ тхьыгъэм хэт елалIэм, Iэ-

хъугъуэтегъэкIыуи пщэрълъыр сатыр бжыгъэкIэ хэт иригъэкIы-ми. Псом хуэмьдэу ар яхуэгъэ-защ зи лъяжыгъэм парьуа кы-дудейхэм. Зэрыгурылуэгъуэщи, абыжэм зыхуей Iэкуэлъакуагъ тхэным хуаIуэ, ящIапхьэ псори ящIуэ шыткъым, абыкIи емыкIу яхуэпщI хьунукым. Ауэ губгъэн яхуэфашщI андэлъхүбээкIэ тхьыл емьдэжэхэм, абы хуэ-шхьэхэм, бээр нэсу зэгъэшIа-ным хушIапхьыгъэхэм. Апхуэдэхэм IэнатIэ кыыхахьыр фIыуэ ямылъя-гъуу, ягу хуемькылауэ араш, абыкIэ ауэ сьтми я шIахкыуэ Iыхьэ кьралэжыу. Зи гур лүэхүм хуапабгъэ журналистхэм и тха-пIэм, Iэбэмэ кыиштэнү, телъпх-хьэщI псалъалэ зэхуэмьдэхэр, урысыбээми хамбэзэхэми яйхэри хэтү. Ар зэлуымыз лүэхүжэм шIэпцIушIуэ, нэхъыжэхэм захуи-зэрэфу шытын хуейш. Арыншхуэ зэрпалажэ Iэмэпсымэу щыт бээр кыуи ишIэнукым, и пщэрълъ инни пэлъэцинукым.

Иүжърей гупсысэм и шIапхъэ гуэржэр, урысыбээм шыщI псалъэхэмр жьылкIэхэмр дэ бээм кызырэхадгъэхэ цыкIлэм ехьэ-лэуэ. Мыр япэ дьдэу кьотIтэу арактым, илъэс 40 - 50 худидкIэ узэлIэбэкIыжэм, а лүэхүгъуэм зы-хуагъээ зыпту шыташ. Псалъ-лэм папщIэ, адыгъэбээм хамбэ-зэ псалъэхэр кызырегъэшIтэн хуей шыкIэм, дэ тхьыбээм и хуэ-рIкIэм зэрпэгъэжыкыпхьэм ятеу-хуащ Мамрэз Кимрэ Кьардэн Бубэрэ я тхьыгъэ ургъуахэр, 1954 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр шIа-ныгъэ-кыахуакиуэ институтым кыдыгъэкIа шIэныгъэ зэужыкы-кытхуауэ шытахэр. Абыжэм кышыщIылIа лүэхүгъуэ зэлуымы-бээм ящыщI мымащIэ дэ нобэми кьэсащI андэлъхүбээм и лъякы-ныгъэм нэмылп Iрату, и зыу-жыныгъэр ялхьэхуэ, зыхуэмы-ныкыуэ псалъэхэр абы кыха-лафIауэ. Псалъэ, а мыхуымшIа-гъэхэм азыныкыуэм хьыуэсгъуэ Iащ - абы шыгъуэм кьэралым иригъэкIулкI политикэр ткIийт, цыуагъэ зылэщIэкIа редакц

лъякылуэр, ауэ сьтми етхьэкъу кыдуй мыхуэу, ягъэтысырт. Абы кыгуэми бээм и лъякылуэ пэрэйтхэм зыжъуэ жалэрт зыхуэ-ныкыуэ хамбээ псалъэхэм анэ-дэлъхубээр зрагъэбейр, икIи дыщIагъуажыр дэтэхэн бээми зы-ужьыныкIэ Iэмал нэхъышхьэу цытыр езым и лъякыныгъэхэр зэрпарап.

Ауэ жьылпхъэщI ищхьэкIэ дгъэнлэу палъэм хамбээ псалъэхэм я кьэштэкIэр, кьашта псалъэхэм я тхьыкIэр зэрэфIэ-кылуэр. Абы и шIапхъэ гуэржэр кьэт-хьынщI. «ИдижI» псалъэр япэу бээм кызырэхадгъэхэр «ящIкI» телъыр ишIуэ, ауэ палъэ дэжIа абы и жьылкIэри тхьыкIэри нэгъуэщI хуащ - «ашык». «Учи-тель» псалъэм и бгъэдыхьэкIэ хуэари ара дьдэщI. Ар «училу» бээм кыыхьахыми, зман дэжIа и мыхъэнэм андэлъхүбээм и фа-щэр зыщитIэхэр, «егъэджа-кIуэ» жIлэу кьэптэпсэ хуащ. А жьылкIэ дьдэр хьарзынуэ екуащ «преподаватель» жьыкуэтIэ псалъэми. Ди бээм и лъякыны-гъэхэр нэгъэсауэ зэрдымыщIэм, абы и псалъэ гъэтылгъэхэм фIыуэ дьзыршыцымгъуауэм и шIапхъэщI «металл» псалъэр, и тхьыкIэри шыгъууэ, адыгъэбээм кьадгъэштэнү дьзырпылэхэр. ДиIэщI а латин псалъэу нэмыцбэ-зэм кыыхахуэ урысыбээм ха-гъэхьам и пIэ дахашуэ, нэхъ шэрыуэу ивэ жьылкIэ - «гугуIэ». Ауэ ар и закъуэу кьэлъагъуыр-кыым, нэгъуэщI псалъэ пкы-бжыгъэхэм яхъжыкыуэ кызыр-кылуэм папщIэ: гъуапIлэ, гугуу, гугушI, гугуажэ, гугукIэ, нэгъуэщI-хэри. Гу лъягъэтуежыкыми псалъэхэм псоми я зэхуэдэ Iыхуэ щыт «гугу»-м «металл» мыхъэнэ зэрпIэм. Абы егъэнлэу урысыб-ээм кышIа псори нууфIыщI-цхьэрыуэу дэ бээм кыыхьэгъхэн зэрпхуэмейр. Дэ бээм пщIэ зэрпхуэдэмыщIым кыпоклүэ абы кыкыпIаикыуэ ерыщэгъ тхьлэу «килограмм» псалъэр зэрпх-тхьр, ар куэдкIэ нэхъ кIэщIу, шэ-рыуэу «кIилэ» е «чил» жIлэу д

бээм кызыррищтэр илъэс 70-м нэсами.

Нобэ сьтым тет ди бээр гъэ-беин, абы хамбээ псалъэщIэ кыыхьэгъхэн лүэхүр?

Ар зэлуб щIын гурашэкIэ дрпI-лэунщI дэ адыгъэ газетым и иүжърей кьыдкIыгъуэхэм, ди нэр «зыфIэна» гуэрхэм дакьыте-увылэнщI псалъэр зепдымъ-шыщIуэ. «Черкес хэку» газетым и япэ напэкIүэщIхэрш апхуэдэ псалъэхэм я нэхъыбэр кызытхуэр. Абыжэм яхьыболагъуэ «Кон-гресс», «комиссэ», «форум», «семинар», «инвестицэ», «субси-дие», «кредит», нэгъуэщI пса-нуэхэм. Мыхэр кызырэхадгъэ урысыбээм езым кьыгъэщIуэ зы якьэкIым, псори латынбээм кыыхахаш. Жьызылэн кыкыуэ-кыныкIэ хуэнуш: а псалъэхэр урысыбээм кыышщIакIэ, сложж, дэ бээр нэхъ бей, дэри джыкы кьатщтэ мыхуэр, жIлэу. Мис ар икыкIэ лүэхүм и бгъэ-дэхьэкIэ пхэнжж, цыуагъэ-шхуэщI. Шэч кьытехъэн хуейкыым урысыбээр зыпэмьлэущI гупсысэ гуэржэр адыгъэбээм зэрпIэм, псалъэм папщIэ, ищхьэкIэ зи гугуэ тIа «гугуIэ»-м хуэдэу.

Сыт «Конгресс» псалъэм кы-кылуэр? Езы латынбээм абы щIлэ мыхъэнэр «зэлушэ», «зэхуэс» жьыкуэтIэхэрэщI. Ар дунейпосо кьэралыбээ лъэхъэм (индъжы-лызыбээм, франджыбээм, нэ-мыцбээм, урысыбээм) цыха-гъэхьэм, кыкI мыхъэнэр нэхъ ии-хуащI - «кьэралыбэ зэхуэс» хуащI. Итанэ а жьылкIэм нэхъ-гуэщI мыхъэнэ иратащ: апхуэ-дэу иоджжэ Америкэм и Штат Зэгъутхэмэр Латин Америкэмэр я хабзэуэзыкы куылыкууэщIапIэм. Дэ а псалъэм и фашцэмер телъпэмэр кьэдмышIтэу и кулпцэр дэ бээкIэ жьылтэн хуейуэ кызы-о-лытэ: «зэхуэсышхуэ». Къэбэр-дейм кышыщIа гызетым апхуэ-дэу а псалъэр зэрпыррихэр: «ДАХ-м и Зэхуэсышхуэ» жIлэуц зэрпыррихэр. «Конфреници» псалъэм пэгъуэвыпхьэщI «шIэ-ныуатэ» жьылкIэр, илъэс бжыгъэ

гугуркIэ узэлIэбэкIыжэм, ар Мей-кьуапэ щылэ шIэныгъэ зэхуэсым зэрпыгъэнлэуам тетү.

«... муниципальнэ район адми-нистрацем и Iэташхьэ...»-Нэм кыышIэпиджэ, узэгъузэыгъэп жьылкIэщI. Мыбдежым «Iэтэ-шхьэм» кыициномыщIлауэ, ад-рей псалъэхэр имыгууэ хамбээ-зэм кыыхаха хуа псалъэхэр. Ауэ псом нэхърэ нэхъ жагъуэ хуэр «муниципальнэ» псалъэрэщI. Гу лъягъэтуежыкым кьэтыкы жьыл-кIэм дэ бээр зэрпыррихьэжыкыуэ, гугемьлу хуыгъэм кызырэхьэпI-икым. ШIапхъэ пщIы хуэнуш Къэбэрдей-Балъкъэрым кыыщы-дэжI «Адыгэ псалъэ» газетым ар-дыдэр адыгъэбээкIэ кызыр-хьым: «... Бахьсэн шIыналэмэ и лүэхүлэпIэм и унафэщI...» ИкIи адыгъэбээщI, икIи гурылуэгъуэ дьдэщI.

Мылхуэдэ шIапхъэхэр гъуэнажж. Абыжэм дьзыхуащ гупсысэр зыщI: хамбээм шыщI псалъэ жьылкIэ кьэштэнэм ипэ кыихуэу фIыуэ дегупсысн хуейш - да-хуэныкыуэ абыжэм, дэ бээкIэ жьыдылэщIыну лэрэ ахэр?

Игъуэ хуащ «топ» псалъэр зыхэт спорт джэгулкIэхэм я цIэхэр адыгъэбээкIэ жьылтэн: «Футбол» - «лъятоп», «баскетбол» - «матэ-топ», «гандбол» - «Iэтоп», «волей-бол» - «топэхуэдэ». Ахэр жьылэ-гъуафIэщI, инджылызыбээ жьылэ-кIэхэм кьарыкI мыхъэнэми кьакархьырктым. «Лъятопыр» дэ бээм екIуу хуэуэ, «футболыр» инджылызыбээм кызырэхьэ-кIуэм емьфIаикIэ, зымащIащIа кыкылархьырктым. Адыгэ фIэ-шыгъэхэми я IүкIэм адыгъэ тхьэ-кIүлэм кымышIтэн, зы тхьыкIэм рэ IүкIэмрэ шIэх уемысэн яхэт-кыым.

Адыгэ газетхэм куэд яхуэ-фIэжыныуэ бээм зегъуажынымы-кIэ, псом хуэмьдэу битыыр зэгъуэнгъуэ щынымыкIэ. АбыкIэ, япэрауэ, адыгъэбээм, кьэбэрдей-шэрджысыбээ жьыкуэтIэм, кы-ыхьэхэ псалъэхьэжэм я тхьыкIэр, IүкIэр зэхуэдэн хуейш, лъэны-куэтылми зыуэ зэдыхьыуэ. Кы-нэмылэуэ, шьылIэхьэжэм, кьэралыщIэхэм я жьылкIэри тхьыкIэри зэхуэдэнырщI тэмэмыр. Ахэр псо-ри зи мурад уэжыкым темькылуэ зэлъжыны хуей лүэхүгъуэ пажуэ кьэлъытапхьэщI.

БРАТ Хьэсын,
КъШП-м шыкы шIэлэ и журналист, филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидат.

ФIыМ, дахагъэм кыхуреджэ

Уэзы (Къэрэшей) Маринэ Шыкымдэжэрий и пхъур Налшык дэт прогимназие №34-м гъэсакуэу илъэс 30-м нэблэгъауэ шолажэ. ШIэблэм ядэлъжыным елха IэщIагъэр гурэ псэкIэ кыыхьэхэ бзыльхуэгъэ шыпкыэр ящыщI сабиипсэ кьабээр кызылузыкыф гъэ-сакIуэхэм.

Маринэ цыкIлүжэм шIэны-гъэ ябгъэдылжытхэм ипэ кыи-хуэу, ахэр и хьэлымыкIэ, и телъэмкIэ, и лүэхү зехьэкIэ дахэмкIэ кьыдехьэхэ. Абы зэрпыжIэмкIэ, зи гур кыпы-хуэлузыкы сабиираш шIэны-гъэм адэкIэ зэрпхуэлуэну гъуэгур тыншу зыкууэадийр, еджэным, гъащIэм, дунейм и зэхэлъыкIэм теуауэ и гупсысэхэм я лъябжыэфIыр екIуэ зы-гъэтылгыр. Зи псэм апхуэдэ шытгыкIэ нэху илэу лажэ унэтIакулэ Iэзэ Уэзыр и гъэсэн цыкIлүжэм адыгъэхэ и гу хуабагъымыкIэ, ахэр фIым, дахагъэм кыхуреджэу. Лажыгъэм абы кышхьэгъэсэбл Iэмал зэмьлэузыкыгъуахэр, методикэ пэрэйтхэр, технологиэ-щIэхэр. Абы и дерсхэм екуэлIэ сабиийхэм яхэткыным шIэмэ и лъя-хуакулэу шымыт, я ныбжыым елгытауэ зэрфIаыфIхэр, шIэны-гъэ куу кьэзымыгъэлъагъуэ. И лажыгъэфIым папщIэ Уэзы Мари-нэ мьыз-мытIуэ ягъэлълэпIа. Абы зыбжанрэ кыыхагъэфэ-шэщI КъБР-м Егъэдэжыгъэмрэ шIэныгъэмкIэ и министрествэм, зыщылажэ прогимназиэм кьабгъэдэкI шIыкы, фIыщIэ тхьылхэр, саугъэт лъялIэхэр.

Апхуэдэу хьэллэу ирихьэкIэ лажыгъэ псоми кьадэкIуэ Маринэ усэ тхыным дехьэхэ. Нобэ фи пашхьэ илгъыхьэхэри абы и кьалъэмыпэм кыпыкIахэм ящыщI.

КъАРДЭН Маритэ.

УЭЗЫ Маринэ

Си лъахэ

Псэу илъэс минкIэ, Хэку дахэ, Гъагъэ, зыуэщIэ, Къэбэрдей. ШIыналъэу шыэм уефIэкIыу Куэдрэ гъэдэхэ дунейр. Кьалашхьэ екIуу Налшыкыр УшремыщIэ гугуфIэгъуэ, ШIэблэ узыншэу кьыпщIэхъуэм Кьытремылгъэ нэ фыгуэу. Анэбээу дэ адыгъэбээм Пхуэдэ темьт шIы хуейрым, Удгъэбээрэбэу, уефIакулэу УшытхуэмэнщI мы дунейм. Ди гъэфIэн дахэр бээрэбээу ШIэблэхэм зэлэпхьынщI, Насып мыкIуэдэу лъяпкы хабэр Псэм пэтIу дьыкэпсыуэнщI. Гур хъзыгъэхуэу кьэхьэжыщIэ УшремыщIэ, Хэкужэ, ШIэблэу кыихьыкIыр уи куэщIым Пхурехуэ дапщэщI бын пэж. Ирехуэ нэхъ дахэ дэ лъахэр, Цыхуэхэр ирехуэ мамыршIэкуэ, Ди нэхъыжыфIэхуэ жьакIэхуэр ШIэблэм шапхьэфI хурырехуэ.

Анэ

Мы дуней хуитыр тьыгъэ кытхуэзышIа анэм ДэркIэ уз пхуэдэ темьта дуней псэм. Куэдрэ унэхьыуэу уз хэлпэзэрт уи нэр, ГъащIэ лъагъуэ кыкылым хуишэжт гупсысэм. Къуажэ уэрэмышхуэм нобэ сыдыхьэхэм, Адэм хьыс жьыгъэм жьыжэу Iэ кыыхуащI. Ди куабжэ дьдыэм сынэллэгъэхьыкIэ «Къэблэгъэж, си дахэ», - жагъэ си гум фIошI. ПщIантIэ хуитым сIэ сыдыхьэхьжIэ ГукъэкIыжжэм си пкыыр яубыд: Месыр, дьызэдоджгу зэрпIуэзэрпыр, Анэм Iэнэ цыкIуэ лъакууищыр къуэуэд. КIуащ зэманыр. Иджы а пщIантIэхуэм Дэ дьыкэзылгъуахэр дэмьсыж,

«Мамэ», - жьылэу унэм дьышIэжми, Уэ уи макъ шабэр зи зэхэдмыхьж. УзышIэса пэзыр кьыдоплгъыри, Уипхуэхэм мы ди гушIэр кьрэсыкI, Уи тьысипIэ IэкIуэр нэщIыпс хуащыи, Уи пIэм идгъуэуэн цымылIэ, зыкI. Ди псэр ныщIохъуэпсыр напэлъагъуэм, Мамэ, нэпсым и гъуэгуагъым нэр шьесыкI. Уэрынашам, дэ дунейр пшагуэбэщI, ФьащIэр мьIэфIэхэр, кьарури шIокI. Анэр зыщхьэщIэхэм сыныводжэ: Фьагъуэ а фыгъуэр, и жагъуэ фымыщI. Ар фIлэхуэ, фыкьытхуэнкытым ныджем, Хункыным фи дунейри куэдрэ кыфI. Фьахуэпсыу дэ анэ лъялIэхэр куэдрэ, Дунешьэхэм гу шыфIахуэ фылет. Гумызэгъуэу зи гъащIэр зыкы анэм Быныр куэдрэ фи хъуауэм шIрет.

Кърухэр мэлъэтэж

Бостей гъуэж-гъуабжафэр шIтIэгъауэ Бжыкыхэр ныщохьэщI дэ дунейм, Акъуэ щыIлэр зэуэ кыкыуэуэуэ Тхьэмпэ гъуахэр уафэм дрехей. Уэгум шьыдопIагъуэ кьэрэ лъэтэжжэр, Пшэхэм пхокIыр, жьыкы Iүэр я гъуэгъуэ. ШIыкIэ кьэхьыкIэ шIыпIэр агьынэжү ПсауэлIэхэм траухуэ ягу. Гъуэса захуэщIынут кьэрэ лъэтэхжэм - Сьэзыт дунейр кьызошIэкIэ. Сахуэныкуэуэ си адэ-анэу IэфIэхэм, ШIыкIэ уаем пкыым зыкьэрэхэщI. Къуэлэуэуэ лъэтэхжэм сакIлэолпыр, Си гур и пIэм кыкысфIошI имыгыт. Псэр мэхьышIэ, лъыр кьызышIэмылпэж, Дэ нэхъыжыкы кьытхьэщымылэж, Къуэм я лъагъуэр пшэхэм хокIуэдэжыр, Уафэ лъащIэр дьыгъэм кьегъэнэхуэ. ГъащIэ хабээщI - шIэблэхэм захуэжыр Мы дунейр дапщэщI Iыкы хьэхуэж. Бжыкы дьыгъэр кьыпс, зыкууэадийуэ, Сагъэхуабэу бзыимэ кыкысымыкыуэ. СимыIэхжэм си псэр ягъэдийуэ, Гу мьызэгъэм пшэхэм кыщекIлэхуэ.

Зэхыхьэхэр

Лъэпкъ зэгурылуэныгъэрщ псоми я лъабжьэр

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым йуэхъэмахуэ лъапэ шцлэ егъэджэныгъэ-щэныгъэ центрым Налшык къалэр къызэрэзрагъэ-пэщрэ илъэс 300 зэрырикъум теухуа щэныгъэ-практикэ конференцэ шригъэклуэжэ.

Тхьдэмрэ журналистикэмкIэ и кафедрэм и доцент Журт Анжелэ къызэрыджилэмкIэ, конференцым и щэныгъэ программэр хуабжы убуэат, абы хьхьэрт Кавказ Ищхьэрэм щыц къалэхэм я тхьдэр, археологие къэхутэныгъэхэр, антропологир, этнографир, къалэхэм щэныгъэ и лъэныкъуэкIэ ягъэзащIэ мыхьэнэр, бжыгъэхэр и лъабжьэу зэры-заужьыр, «къалэ лущ» иджьрей технологие Iэмал гъэщIэгунэхэр къызэрбулэхуэр, къабзэгъэм, шынагуэунагъэм, тыншыгъуэм зэрыхуащэр, зи илъэс 300-р зыгъэлъэпIэну Налшык и къежаплэ хуамэр «Дзэ шыхьым и къалэ» цIэ лъэплэр къыщыфIащам нэс зэрызиужьыр, нэгъуэщI куэ «ди».

Къалэта лъэхум мы зэманым мыхьэнэшхуэ зэри-лэм теухуауэ къэлсэлъащ тхьдэ щэныгъэхэмкIэ кандидат, Дагыстэн къэрал педагогикэ универси-тетым тхьдэмкIэ и кафедрэм и доцент Султанбе-ков Рабадан:

«Нобэклэ къапщтэмэ, къалэхэр жылагуэм, цыхубэм, шынальым я социально-экономикэ, щэныгъэ зыужьыныгъэмкIэ Iэщ ину жьиплэ ху-нуш. Къалэхэрэщ еджалпэ нэхьыщхьэхэр, щэны-гъэм, IэщIагъэм шыагъахьуэ луэхуэцIаплэхэр зыдэ-тыр. Цыхуэхэр къуажэхэм къызэриIэпхуэу мыхьэ-кIэ, къалэдэхэм я бжыгъэм псыншIуэ хохьуэ, къа-лэ щэнхабзэ шхьэхуэ къоунхуэ, щэнхабзэ, лъапкъ, еплыкIэ зэмьлIэужьыгъэхэр шьызэжъэхуэ. Нобэ дэ нэхьыбзуэ дызетепсэлъыхьыри арац, лъэпкъ зы-мьлIэужьыгъэхэм къахьIахэм я зэхуакъуэ зэху-щытыкIэфI дэлынымырэ шхьэж и хабзэм тетыхуэ зэгурылуэныгъэрэ».

Налшык къызэрэзрагъэпэщрэ илъэс 300 зэрырикъум траухуа «Кавказ Ищхьэрэм хьыгъэ-кIалэр социально-экономикэ зыужьыныгъэмрэ щэн-хабзэ зэмьлIэужьыгъэхэмрэ я шчыгъуэ» конфе-ренцым хэтэхэм сертификатхэмрэ зи гугъуэ ящIахэр зэрыт сборникхэмрэ иратэц.

ХьэщIэхэр йуэхъэмахуэ лъапэ къеыхьа нэуж, конференцым шыжапахэр щIагъэбздэжу Налшык къалэм зыщIаплыхьащ, и тхьдэр, хабзэр, псэукIэр, зыужьыкIэр зрагъэлыгъуэ.

КЪЭБАРТ Мирэ.

Налшык гъэшхэкIхэр къыщыщIагъэкI и комбинатыр нэхьыфIхэм хабжэ

Кавказ Ищхьэрэм и шына-лъэхэм шэм елэжэ я луэхуэцIа-плэхэм ящыцу пIыр хабжэщ къэралым щынэхьыфIищэм. Апхуэдэ хьыбар иджьыблагъэ зэбгъагъэхэц гъэшхэкIхэр шэщэхэр къэпщытэныкIэ центрим и IэщIагъэлIхэм.

шык и гъэш комбинатым Кав-каз Ищхьэрэм япэ увьпIэр шчылыгъэщ, къэралым ар 44-нэщ. 2022 гъэм комбинатыр елэжъащ шэуэ тонн мини 103,8-м, нэгъабэ и иджы хуэдэ зэ-маным шына бжыгъэхэм нэ-хьэрэ ар процент 34,6-кIэ нэ-хьыбзэ.

Пятигорск (Псыхуабэ) и гъэш комбинатыр 56-нэ увьпIэм

ХьэщыкIэуэ Олэг.

Абхъаз, адыгэ газетхэм я зэпыщIэныгъэ

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым Налшык къалэр илъэс 300 шрикнуум ирихьэлэу иригъэклуэка дунейсэ щэныгъэ-практикэ конференцым хэтину ди республикэм къэкIуа, «Апсны» газетым и редактор нэхьыщхьэ, Абхъаз къэрал университетым Абхъаз-адыгэ филологиемкIэ и центрым и унафэщI Анкваб Ахрэрэ аспиранткэ Бейя Асматрэ «Адыгэ псалъэ» газетым и хьэщIэцым къеблгъащ икIи ди газетыр зрагъэцIыхуащ, Абхъазым анэдэлъхубзэцIэ къыщыдэжIэ газетым и луэхуэ зэрыдэжIым Ахрэ къытхутепсэлъыхьащ.

«АДЫГЭ ПСАЛЪЭ» газетым и редактор нэхьыщхьэ Жыласэ Заурбэчрэ Анкваб Ахрэрэ и гугъуэ ящIац лъэпкъыбзэцIэ къыдэжIэ газетхэм мыхьэнэшхуэ зэралэм, анэдэлъхубзэр хьумэным, зегъэу-жыным къыдэжIыгъуэхэм хуащI хэлъхьэныгъэм, лъэпкъ журна-листикэм и луэхуэ зылуэтым, нэгъуэщIэхэм.

Къапщтэмэ, адыгэ, абхъаз газетхэр зэныбжыщ, куэд ямызэхуа-куу, «Апсны»-м и ильэсичэр 2019 гъэм игъэлъэпIащ, «Адыгэ пса-лъэ» 2024 гъэм ильэси 100 ирокъу. Ижь-ижьыгъ лъандэрэ зэлхуэ, зэхуэшу къалытэу къызэдежIуэцIэ лъэпкъхэм я зэхуакъуэ дэ-лэ зэпыщIэныгъэм хуэдэу газетхэри зэныбжыгъэу зэрыхуэйр жIащ хьэщIэхэмрэ бьсымхэмрэ. Заурбэч къытхутепсэлъыхьащ яжриIащ «Адыгэ псалъэм» Абхъазыр и нэлэ зэрыщIэт зэпыгыр, къыдэжIы-гъуэ къэс «Ди къуэщ республикэхэм» рубрикэм шIэту, Къэрэшей-Шэрджэс, Адыгэ шынальэхэм я гъусэу Апсным и хьыбархэр къызэрытэддэр, абы щекIуэцIэ луэхуэм ди журналистхэр зэрыщы-гуэзэр. Ахрэ жIащ Адыгэим адыгэбзэцIэ къыщыдэжIэ «Адыгэ макъым» и унафэщIэхэм зэраухуэр, «Адыгэ псалъэм» и реда-ктор нэхьыщхьэри зригъэцIыхуэ къыщекIагъэр зэрызэдэлэ-жъэну шчыкIэр зэрибулэхуэ зэрибар, абхъаз-адыгэ газетхэр зэпыщIауэ шчытыныр зэрыфIэигуэр.

«Апсны» газетыр тхьэмахуэм зэ къыдэжIуэ арац, и бжыгъэцIэ 600 хьуэу. Ахрэ къызэрыдэжIамкIэ, езыным «Апсны-медиа» луэху-цIаплэ ялэщ, урысбзэцIэ къыдэжIэ «Республика Абхазия», «Апсны» абхъаз газетыр, «Апсны-пресс» медиа каналыр хуибуыдэу, апхуэдэу радио, телевиденэхэр бэитIкIэ мэлэжъэ. Я гугъуэхьэм я гугъуэ шчыным, къыхыгъэщIащ газетхэр цыхуэхэм зэрызэрагъэхьэ шчыкIэм куэд зэригъэцIыхуэр.

Жыласэ Заурбэч жIащ «Адыгэ псалъэ» тхьэмахуэм шэ тхьылымIэм тету, тхуэ электроннуу къызэрыдэжIыр, абы нэмьщIэ езым и сайт зэралэр, социальнэ сетхэм и напкъуэцIахэр зэрыщы-лажъэр. «Дэри ди тиражыр куэдкъым, адыгэр дызэрыгъуэ бжы-гъэм еплытэмэ, нэхьыбэм традзэну нэхьыщхьэ, ауэ дуней псор зыхуэцIуа интернетыр Iэрыхуэу къызэрыдэгъэсбэпым и фIыгъэцIэ «Адыгэ псалъэм» еджжэр куэдкIэ зэрынэхьыбэр дощIэ. Фэри фызырыщыгъуэаэци, шIалэгъуалэм я дежIкIэ нэхь тыншыр ара-ци, ар къагъэсбэп, хамэ къэралхэм шикъыхьа адыгэхэм я дежIкIэ электроннэр IэмалыфIащ» - къыхыгъэщIащ редактор нэхьыщхьэм.

Лъэпкъым, хэкум ятеухуауэ дилэ гуныкыгъуэхэр зыуэ къыщIэ-кIынщ. Ахрэ зэрыжIамкIэ, иджьыпту къуажэхэм къыдэжIыурэ къалэхэм къэлэпхуэр куэдщ. «Абы фIым щыгъэгугъэхьам, сыт шхьэцIэ жыпIэмэ, анэдэлъхубзэр, хабзэр, щэнхабзэр тхьумэ шчы-хур жылэхэрэц, Къапщтэмэ, Очамчырэ къедза абхъаз жылэхэр 22-рэ мэхьу, а районым еджаклуэу исыр 1200-рэщ, Сыхьым и зы шхолым апхуэдэщ шоджэ. Ди жагъуэ зэрыщыцIэ, иджьыпту курыт шхолхэр къэзыухэр хуити абхъазыбзэм ирипсэлъэфыркытым», - жIащ ди хьэщIэцIэм.

Редакторхэр телспсэлъыхьащ лъэпкъ журналистикэм шIалэ-гуалэр зэрыхуэгъэджапкъэм. Абхъаз къэрал университетим Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетим журналистикэмкIэ къудамэхэр ялэщ, ауэ зэкIэ абы къыщIэхэм шчыц республикэм журналистикэм уэру къыкыхьэу лхуэжIэнукъым.

Заурбэч хьэщIэхэм яригъэлъэгъуащ «Адыгэ псалъэм» и пэшхэр, шылажъэхэр яригъэцIыхуащ, апхуэдэу редактор нэхьыщхьэхэм я телефонхэр, электрон поштхэр зэлэпахэц, дэпкIэ нэхь гъунэгъуу зэдэлэжъэну зэраухылэри.

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ. Сурэтым: Бейя Асматрэ Анкваб Ахрэрэ.

Прокуратурэм къэт

Сабийр шхьэгъубжэм къыдэхуащ

КЪБР-м и прокурор Хабаров Николай пщэрылэ шчылауэ рес-публикэ прокуратурэм зэхэгъэцIэ сабий цыкIур шхьэгъубжэм къыщыдэхуам и шхьэуэсыгъуэр

ЗЭРАУБЗЫХУАМКIЭ, 2023 гъэм жэпуэгъуэм и 22-м Налшык къа-лэм фэтэр куэдэ зытэ и унэхэм ящыц зым и 7-нэ къатым и шхьэ-гъубжэм къыщыдэхуэри иуацIац сабий.

Республикэм и прокуратурэм зэхэгъэцIынуш ар къызэрыхьэу шчыкIэр, балигъ мыхьуэр гъэсэнымкIэ адэ-анэм я пщэ къыдэхуэ къалэныр зрагъэзэщIэри къыльтэнуш.

УФ-м и Следственнэ комитетым и управленэу КЪБР-м шчыIэм Налшык къалэм шчыIэ къудамэм къэпщытэныгъэ ирегъэклуэцI, прокуратурэм абы и нэлэ тетц.

Автомобиль транспортым и лэжакүэм и махуэр а лэцлагэм ири-лэжкэм ейүз зэгүр кыһалхыат, аршхэкэ цыхубз мыхэнэ игуэташи, машина рулыр зылыг псоми ар ягьэләпәл.

МАХУЭШХУЭР яхуэгъзаш хьэлъэ-зешэ машинэхэм, автобусхэм, трам-вайхэм, троллейбусхэм, таксим дэсхэм. Кышынәмыщлауэ, а махуэм йохуэхуэ транспортыр ззыгъепщыж лэцлагэллэхми автомобилкэ къзы-жыхынухэр езыгъасэхми.

Къэралым и экономикэм дэжкэ автотранспортым игъэзащлэ мыхэнэр кьагьэлъэгъэзыртыр мы махуэхуэр ягьэләпәлнү иджыри СССР-м и зманым (1976 гъэм) кыһалхыауэ шыцтыр. Водителхэм я махуэр ягьэләпәл жепу-гъуэм и иужрей тхьмахуэ махуэм. Ар мы гъэм теухащ жепуэгъуэм и 29-м.

Ди зманми ар цагьэләпәл ири-хьэллэу лухуэгъуэ куэд кызырагъэлэц. Псалъем паллцэ, ретроавтомобилхэм я гьэлъэгъуэныгъэхэр, зэхьэзэхуэр, нэ-жүэщлэри ирагьәкүлүк.

Тхьдәм кызырхынамыкэ, япә дьдәу цыхубзхэм ящыцу машинан дэтыс-хьар Бенц Бертэщ. Автомобилыр кызы-гупсыса Бенц Карл и шхьэгъусэм 1888 гъэм и сабийхэр и гъусу километри 100-м щигъу зепиуцлэщ, Мангейм кьал-ем икыу Пфордгейм нәсклэ. Дуней сор зэлъэщылыса а гъуэгуанэм и жуккэ, автотранспортыр цырылуэ хуащ, цыхубзхэри жьдджеру рулым дэтысхьауэ шадзаш. Ауэ дуней псом зы кьэрал закъуэм зман кыпкык цыху-бзыр машинан дэтысхьәнү шыхуимыту шытащ - ар Сауд Хьарылыр.

Урысейм автомобилым япәу дэ-тысхьауэ Клиентскэм и цэрщ кьа-гьэләгъуэр. Ар 1898 гъэрт. XX лэщы-гъуэр кысри, цыхубзхэм зыкы кьа-кьарамхуэ, бзылхуэгъуэм ехуыләны-гъэхэр кыщагъэләгъуэ хуащ ма-шинэ дэзэхжэм. Совет Союзым и лэжхьэнем бзылхуэгъэхэр шх-шц-хыур рулым дэтысхьән хуейу кьаху-иуэ шытащ. Абыхэм макъумш техни-кэхэр кьрахуақыртыр - тракторхэмрә хьэлъэзешхэмрә. Хәку заушхуэм и зма-нми куэд ятхыж цыхубзхэр комбайн-хэм тәсу, уелблэм танкым ису зыры-шытам теухауэ.

Ди зманымккэ кьэдгъэзэхм, лэцла-гъэхэр цыхубзхэм ейрә цыхубзым ейуэ зөхагьәкыу нэхэ машлэр урихьәллэ хуащ. Ауэ водителым и лэцлагъэр ноби цыхубзхуэ лухуэу къэзылытэхэр шылэщ.

Жэпуэгъуэм и 29-р Автомобилистым и махуэщ

Зыщыпнэ укыыкларыхуми...

Къэбгьэләгъуэм, автомобилхэм иджыпстуй дэсым я нэхьибэр цы-хубзхуэрарщ (процент 68-р мэхуэ). Ди къэралым машинэ шыезыкыу цыхубз-хэм я бжыгъэр иужрей зманым хә-хуащ - процент 31,7-р мэхуэ.

Бзылхуэгъэхэр машинэ рулым шы-дәсклэ гъуджэм илгъэрейуэ, турлэ лэ-дәккэ лъагъ ялыгыуэ, мынабдзә-губдзәплэуэ, нэгъуащл шхьэусыгъухэр абыхэм кыхуагупсысми, Росстатым 2022 гъэм кызырхынамыкыу жәккы, гъуэгум транспортыр зэхьахуэр хуэди 6-кэ нэхьибэу кыщызыгъэхуэр цыхубзхуэрарщ.

Дауэ шытми, лухуэм хыщыпкыраш нәхьыбэ зыщлэри, улпцэ зыжанәккэ зыхуэдгъэзаш Налшык кьалэм дэт «Центральная автошкола» ООО-м и ин-структорыр Пащты (Аслъэн) Залинэ.

- Ди зманми уагушбэ машинэ кь-хуыкыныр мыщыпнэ лэцлагъуэ жы-зылэхэм. Уэ дауэ уеллрә абы?

- Рулым дэс цыхубзхэр нэхэ зыцлэ-кыуащ икы цыхубзхэм нэхьэр мынэх лейуэ а лухуэр фы дьдәу зрагъауэ. Жыкынураши, автомобил кыпкы-кыфыныр елытауэ кьәслытәркыым

цыхубзхэм е цыхубзым, ар цыхум зырызригъэхуэллэщ. Кьапщтэмэ, цы-хубзхэр нэхэ сакыц икы гъуэгум шы-зеклэу хабзэхэм нэхэ хунабдзәгуб-дзәплэуэ, абы и фыгьәккы цытыкэ шынагъуэхэр нэхэ машлэу кьагъэхуэ.

Ди зманым автомобилым цыхубзыр дэтысхьәныр нэхьыбэрә кызыхыкылар ар флэфл кьудейуэ аракыым, атлэ абы и пцэ кьвалэн куэд зырдәлырщ: еджа-плэ, лэжәплэ, унагъуэ лухуэ жылпэм - ахар пори машинан кьыбдегъэ-псыныл. Цыхубзым зәу зрепщтыф лухуэгъуэ зымылзужыгыуэхэр зэфл-хыным.

- Сыт уи лэцлагъэр, Залинэ. Куэд ша-уэ езыр рулым узэрыдэсрә?

- Экономикәкышцәныгъэ нэхьыщхэ зыгъуэгъуэащ, лжыгъэ зыбжани зэхуауэащ. Ауэ сори паллэккыт.

Автомобиль кьәсхуакыныу сыхуити дэртәрхэр кызырхынамыкыу илэз 13 мэхуэ, ауэ куэдкэ нэхэ пасәу рулым дэтысхьән шцәдзәуэ шытащ. Иджыри сыныбжыкыу автотомобилим дэсыным сыдыхьащ. Шынэ сцлэртәкыым, уел-лэм трактор кьәсхуакыным нәхуеин-шәу зыхуэзгъасэрт. Машинэм и шхәхуэм

япәу сыхэзыгъэгъуэар си адэрәщ. Иужккэ абы и «Волга»-р зыкьезмыгъа-шәу есхуэжьрти, кьуажәм кыщыц-жыкыбьрт.

- Инструктору улэжәнү сыт шыгъуэ ушытегушхуэр?

- Тәжыр жыпәмэ, абы зәи сәгупсыса-тәкыым. Машинэ кьәсхуакыныу, гъуэгу-анэ сьтәтыну сфлэфлу арат. Абы хыщыпкык си ныбжыгъухэр, автошко-лыр къэзухуэ, экзаменхэр гугъухә хәмьлту ста нәуж, кызыуцлэщ, «цыхубзхэр машинэ кьәжыхыным хуэб-гъэсәу шхә умылажьэр?» - жалрә. Япәщыкык абы мыхэнәшхуэ естакыым, дьгущылаши ирикыунц, жыхуэсәлэ. Аршхәккэ си ныбжыгъухэм фылуэ сы-кыащыкырт, а лухуэр кызырхынамыкыу л-нур я флэщ хьурти, трагъчынхыащ. Апухәдәу шхьцым, стажировкә сыкылары, экзаменым сыпкылаш икы сә эзыр сы-щеджа «Центральная автошкола» луху-щләпәлм сыщыләжәнү сыкәащтащ. Сызәрышцәмыгъуэажәм кыщыкы-нәу, ар сышыцыгъуфыкы, сызырыгъушхуэ лухушц.

- Цыхум уадлэжьәныр тынхыным, дэтхәнәми хьәл зырыз илэщ. Сыт хуәдэ гугъухәкым фылуэрә?

- Пәжщ, гугъушц. Ауэ абы шыгъуэми гъэщлэгъуэнц. Сә си гур хөгъахуэ фылуэ слъагу лэжыгъэм зыгъур хэз-гъуэгъуэзәнү, си зэфлэжыр нэгъуэщлэ-ми сәбәл ахуэзгъәхуэнү ләмал сызыриләм.

Ди лэжыгъэм пәрытыр псом япәу ләсәу, зәплэзәрыту шытын хуейщ. Дауэ хуыми, цыхуэр ди дөж кышлэкылар зигъәсәнү араши, сә сцлэр абы тәмуу бгьэдәслъхьәнү си кьаләнц. Сфлэфлщ дэтхәнәми и зэфлэжым хуәмуэр зырыкы-гъәхуэым, нэхэ тегушхуа зырыкыым, и гу-кыдәжыр зыпәрыкыа лухум кызыри-лэтым, шынэр зәзырхыным сыкәллы-плыну.

- Автомобилим дэтысхьагъащлэхэм сыт хуәдэ чәдзәжә ептыр?

- Псом япәу бәщцәгә ахьәлыну, гъуэ-гум шытәккэ набдзәгубдзәпләу шытын кыхуэаджәнү сыхуейт. Рулым уцы-дәсклэ, улпәщлэ хуәнукыым. Улпәщләм, сыт хуәдәу фылуэ кыумыкыкыми, лә-мал имылуэ зыгъурым уеллэжыкыкы-нуц. Зыщыпнэ укыыкларыхуми, нә-хыщыгъэр бгьәбдлжылыпхәщ: да-кыкыс бжыгъэрами, уи гъащлэрами.

- Улсәу, Залинэ. Тхьәм фригъэфл-а-кыу!

Епсәләр БАГЪЭТЫР Луиззә. Сурәтыр Кьарей Элинэ трихаш.

«Севастополь» (Севастополь) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 0:0 (0:0). Севастополь. «Севастополь» стадионым. Жэпуэгъуэм и 25-м. Цыхуэ 2960-рә еплләщ.

Судьяхэр: Колтунов (Дон Лус Ростов), Городовой (Ставрополь), Харченк (Дон Лус Ростов).

«Севастополь»: Тыщенко, Потапов, Климентовский, Иванов, Рыболовлев (Грищенко, 82), Оболенцев, Смирнов, Меликян (Хвастаев, 66), Зеленкевич (Мироненкэ, 74), Плотников, Османов.

«Спартак-Налшык»: Кьумыкыу, Березов, Кыздыкүйеи, Моләмүсә, Далиев, Селәев (Мәхуауэ, 85), Масленников (Гьуэгукыуэ, 36), Хьыщыкы (Жангуразов, 76), Топури, Хьышыр, Котов.

Дагъуэ кыхуащләщ: Меликян, Далиевым, Топури, Кыздыкүйеи.

УРЫСЕЙ Федерациям футболымыкы и етуанэ лигэм и «Б» дивизионым хэт командэхэм ирагьәкүлүк зэхьэзэхуэм абы и етуанэ лыхьэм шцидзаш икы абы и кыкыләкыкыу джэгүгуэмы «Спартак-Налшыкыру» Севастополь шхьәщләщ.

А зәлушләр зәрекуләкым дьтәспәлхьыным ипә кыхуэу сыхуейт футболепләнхым ягу кьызгъәкыкыну, УФ-м футболымыкы шеклүк зэхьэзэхуэм мы гъэм япәу кыхыкыа, Кьырымым и «Севастополь» командәм Налшык-дэхэр 1968 гъэм тләу дэдджәгуауэ зырыщытар. Абы шыгъуэ хэгъэрейхэм зэрәхьар «СК КЧФ» цләрәт. Япәщыкык, ахэр Налшык шызэхуәзәт мәхуауэгъуэм и 12-м икы зәлушләр 2:0-у кьафлэртхәт. Иужккә, а гъэ дьдәм, фокладәм и 30-м, Севастополь

Зәпәщләувахэр зәхуәфәцәт

Футбол

дыщылуэ аргуэржыу абыхэм дә-теклуат 1:0-у.

Мис ахэр пори ящымыгъушпа хуәдәу, иджырей командәр Налшык дэсхэм кьауыләщ. Абы шыхьәт тохуэу зәлеуэм хуаха зманым и процент 71-м кьри-убыдәу хэгъэрейхэм топыр зыраыгъар. Япә дакыккыэм кы-щыщләдзәуэ и клэм нәсыху, зыры-жаләу, ахэр ди гъуащхьэм теклә-кыым. Ауэ, апухәдәу жытлэ шхьә-кыи, ди шлалэхэм топыр зыралы-гъа зман машләм кьриубыдәу ләмал зыжанә ялэщ севастоп-ольдэсхэм я гъуэр мызз-мытләу кьахуэщәтән, уелблэм, датеклау-и кьэдгъэзәжыфыну - я насы-пым кыкыахьыкым.

Кызырхыдгъэщәщи, хэгъэ-рейхэр кьыдбгъэрыкыуэ зәптыу зәлушлэм и япә лыхьэр шцидзәт икыи 15-нә дакыккыэм Севастопо-

Хэгъэрейхэр кьыдзбгъэры-кыуу зәлеуэм и етуанэ лыхьэри шцидзаш. 48-нә дакыккыэм севастопольдэсхэм я гъуащхьәтә-мәныкыуэ Смирнов Александр метр 33-ккэ ди гъуэм ләжыкыуэ топыр фылуэ иутыпщат, ауэ гъуэм шхьәщыкыуащ.

Зәлушлэм и 62-нә дакыккыэм Хьышыр Алан ләмалыфл дьдәхэр илэщ зэхьэзэхуэм и бжыгъэр кызылухыну, аршхәккэ санти-рметр бжыгъәккэ гъуэм шхьәп-рыуащ, 72-нә дакыккыэм Топури Тамаз зәуа топыи Севастопольм и гъуащхьәтәтәм кьри-гъэгъзәщ.

Адәккэ зәлушлэм и клэр нәблэ-гъәхуэ хэгъэрейхэр ди гъуащхьэм текләкыым, ауэ фейдэ гуэри абыхыым кьахуәжәкыым.

Севастопольмрә Налшык и Спартакымрә зырыдәдзәгъуащ шыгъуауэ фызырыхуәтцләм кыдәккыуэ, сыхуейт мыри фигу-кьызгъәкыкыну, 2000 - 2006 гъә-хэм ди командәм хәту джәгуащ

Севастополь шыщ Скворцов Анатол. Налшык и шыхьыр ихьүмзәу топлджәгу губгъуэм ар 218-р кыкыащ, абы кьриубы-дәуи топ 12 хьәруэрәгъуэхэм аху-дигъәккыащ. Скворцовым и гуащ-тыр фылуэ иутыпщат, ауэ гъуэм шхьәщыкыуащ.

Жәпуэгъуэм и 25-м УФ-м фут-болымыкы и етуанэ лигэм и «Б» дивизионым хэт командәхэм ирагьәкүлүкыу адрей зәлушләр мылхуәдә бжыгъәккыащ иухаш: - «Биолог-Новокубанск» - «Побе-да» - 2:2, «СКА» - «Алания-2» - 2:1, «Динамо» - Ставропол - «Динамо-2» - 1:2.

Кыкыләкыкыу зәлушләр «Спар-так-Налшыкым» иригьәкүлүкы-нуц жәпуэгъуэм и 29-м. А ма-хуэм абы кьригьәблэгъәнүц «Биолог-Новокубанск» коман-дә кьызгъәкыкыну.

БАТОКЫУЭ Албәч.

Урысей Федерациям футболымыкы и етуанэ лигэм и «Б» дивизионым зэхьэзэхуэр зырыщләкыкыр

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	Фл.	Т.	О.
1. «Севастополь»	2	1	1	0	11-4	17
2. «СКА»	2	2	0	0	9-8	15
3. «Алания-2»	2	1	1	0	16-12	14
4. «Спартак-Налшык»	2	1	1	0	11-8	14
5. «Биолог-Новокубанск»	2	0	1	1	8-8	11
6. «Динамо-2»	2	1	0	1	10-11	9
7. «Победа»	2	0	1	1	12-18	7
8. «Динамо»	2	0	0	2	3-11	3

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

Зыгъэхъзырар ЩХЪЭЩМЫЩІ Иэщ

● Псэущъэхэр

Бланэ

Бланэр ди щыплэм щыпсэуа псэущъэ нэхъ ин дыдэхэм ящыщц – и анагъыр метри 3-м, и хьэлъагъыр килограмм 570-м ноблагъэ. И щхьэр плашц, бжакъуэ плашц инрэ тхьэкълумэхуэрэ тетц. Ди зманым бланэхэр щопсэу Урысейм и мээышхуэм. Гупурэ кышакълухъ щыцэщ, ауэ щхьэ закъуэи мащлэрэ уарихьэллэркъым.

Бланэм и бжакъуэхэр щымахуэм тоху, гъэмахуэм кытоклэкъ. Абы и лыр Іэфіщ, гурыхъщ, и фэр инщ, быдэщи, цыхум кьегъэсбэп, и бжакъуэм хьэпшып зэмыллэужьыгъуэхэр кыыхъщыкъл.

● Фэ фщлэрэ?

НысащІэзэгугъэп

Адыгэхэм яхэлъа хабзэщ. НысащІэм зы ильэсклэ унагъуэ Іуэу ирамыгъащІоу шытащ. А палъэр дэклауэ нысащІэр ялэу псыхъэ шашэм дэж чысэ, бэлытоку, гъуджэ цыкълу, мажъэ, нэгъуэщІ хьэпшыпхэр кырагъащтэрти, здэкълум кыхуэзэ цыхухэм ахэр ирырагъэтырт. Апхуэдэу шашчыр ялэу нысащІэр цыхухэм шахуэзэм дэж «пэгун нэщІкІэ Іушаш» жрамыгъэлэн щхьэкІэт.

Псы кыыхъу кышыкълуэкІэ, кыхуэзэхэм псыр фІракълуту аргуэру псыхъэ ирагъэгъэзэхыну хуитт. Апхуэдурэ, нысащІэр зэгуагъэу, и бэщэчагъыр къащІэну и псыр зыбжанэрэ щыфІракълутыж щыцэт.

Хабзэр кІуэдъыжщ XX лэщІыгъуэм и 30-40 гъэхэм.

ШатэпскІэ гъэбэкхъа джэдыщІэ

Джэд гъэкъэбзар Іыхъэ-Іыхъуэрэ зэкърах, хьэкъуыщыкълу лам иралъхъэ, шыгъу трагъэщашцэ, фІуэу зэлэщІэри и щхьэр теллауэ шагъэт. АпщІондэху шыуаным ит тхьу кьэплъам ІушцІэ цыкълуэрэ бжыныху халъхъэ, зэлэщІэурэ мафІлэ цыкълум тету ягъэлыбжъэ. Тхьуэпллэ махъу шыжалэм, шыбжыи плъыжы сыр хъэжа хадзэри, зэлэщІэурэ зы дакыкъэ хуэдэкІэ ягъэлыбжъэ. Абы джэдыл шыуар халъхъэ, зэлэщІэурэ шашхъэ щІакІэ, и щхьэр траплэри, хъэзыр хъуху ягъэбэкхъ, мафІлэ шабэм тету. Хъэзыр хъуа ерыскъым джэдгын траудэ, и щхьэр траплэжри, дакыкъэ зытхухкІэ шагъэт. ЗэрэзэщІэлы телпчэным иралъхъэри, пштыру яшх. ПІастэ, чыржын, мажэджэ, хьэллэмэ, щІакхъуэ дашх. Къэуатщ, Іэфіщ, гурыхъщ. ШатащІэ щІакІэри шыпсым ещху щІэтц.

Халъхъэхэр (цыхуитІ Іыхъэ): джэдылу – г 500, тхьуэу – г 40, бжыныху укъэбзауэ – г 30, шашхъуэ – г 350-рэ, шыгъуу, шыбжыуэ, джэдгын – узыхуейм хуэдиз.

КЪУБАТИЙ Борис.

● Тхыгъэ кІэщІхэр

Псоми кьежъапІэ яІэщ

Щхьэрыуауэ мээым щІэт цыхъ шырыр дыгъужьхэм япэщІэхуэнкІэ зэрыхъунур ищІэрти, щакІуэм кыубыдри унэм кыихъащ. Шыхъ шырыр цыкълут, иджыри къэс и анэм шэкІэ ипІат, нэгъуэщІ зыри хуэшыртэкъым. ЩакІуэм и мурад ар бжэафкІэ жэмьшэ иригъафурэ ипІыну. АрщхьэкІэ Іуэхур нэгъуэщІу хъуащ.

Пщыхъэщхьэм щакІуэм ильэгъуащ я хьэбз лъхуагъащІэм цыхъ шырыр щІэфу. Хьэр мамыр дыдуу шылт, абы кьепІу. ЩакІуэм ар имыгъэщІаІуэу кьээнт? ИгъэщІэгъуащ, зэанэзэкъуэ зэхуэуахэм, ящыгуафІкІа фІэкІа, я гугъуэ ищІакъым.

Хьэбзым цыхъ шырыр ипІаш мазэкІэ, Іус, мэкъу шабэ ишхыф хъуху.

Апхуэдэ гуцІэгъу яхэлъамэ аратэкъэ, нэгъуэщІым я бын япІын дэнэ кьэна, езыхэм квалъухахэр я бгъэм зэи щІэзымыгъэф, уелблэм хьфІлэздызэп анэ куэдым...

***

Зэманыхьым псэуа тхьэдэтхэм, тхакІуэхэм я Іэдакъэ-

щІэкІэхэм уащрохьэллэ содом мыІэрысэхэм ятеухуа хьыбархэм. А мыІэрысэхэр я теллэкІэ ікыкІэ дахщ, уемыхуэпсэнкІэ Іэмал имыІау. Ауэ, гъэщІэгъуэныракъэ, кыпыпчыну узэрелуэу, ахэр Іугъуэрэ яхьэрэ мэхъу. Угупсыснумэ, мыбы хэлъщ узэгупсысын.

***

Прозуу тха усэр япэ дыдэу урыс литературэм кыхъэзыгъэхьар Тургенев Иванц. Ар, дауи, цыгыуазэт а жанрым иту тха усэхэр франджы литературэм зэриІэм. Псалъэм папщІэ, усакІуэ цІэрыІуэ Шарль Бодлер апхуэдэ тхыль псо кыдыгъэкІат. Абы фІищат «Прозуу тха поэмэ цыкълухэр» жиІау. А жанрыр иджы ди адыгэ литературэмми кьэсащ. Аращ - зыщІыпІэ кымыкІауэ зыри щыІау кыщІэкІынкъым.

***

Нэхъеягъуэ имыльагъуу кьэ-хъуа цыхум куэд кыгурымыІауэу, зыхимыщІауэ кьонэ. Арагъэнц педагог цІэрыІуэ Сухомлинский В. А. куэдрэ жиІэу щыщытар цыкълур бгъэсэн папщІэ, гуфІэгъуэм, нэщхыфІагъэм хуэдэ дыдэу, гуауэри зыхищІау кьэгъэхъун зэрыхуейр.

***

ТхакІуэм и лэжыгъэр зэрыгу-гур кыгІэгъаІагъуэу мылхуэдэу итхуэщ шытащ Фиджджералд Скотт: «ФІуэу утхэныр – уи бэуэныр щыбгъэтауэ псы щІа-гъым ущесыным ещхъщ».

КЪАГЪЫРМЭС Борис.

лэ ІэфІыр мэгъушцэри, псалъэ ... мэщІытэ. 17. Пэжым ... ирещІ. 18. Хьэндэртхуагъуэрэ ... «сызыхэс псыр кууащэрэт» желэ.

● Гушыбэ

Щхьэ шэч кыитепхьэрэ?

Щхьэбаринэ Къасбот кьуажэ псом я унафэщІт. Ауэ ар езым и унагъуэм щыпыпхэт. Абы и фызым бжылыр фІуыбидати, бауапІэ кьритыртэкъым. Иджы фызым и унафэкіэ унагъуэр псэурт.

Къасбот и кьуажэгъухэр а Іуэхум ікыкІэ фІуэу щыгуагъэти, щІэх-щІэжыгъуэ кызыпхагъэлукыр: «Зи унагъуэм унафэ хуэзымыщІыжыф цыкълур кьуажэ псом я Іэта-щхьэу ягъуэуауэ драгъэу!» АпщІондэху лыр бамІэм ихьырт. Къасбот и щхьэгуэсэм мужь дыдэу иджыри зэ епсэлэжыну мурад ищІащ.

- Сэ сылщ, ныбжыкІэ зы хьэнтхьупс шынакыкІэ сына-хьыжъщ. Ауэ цыхъуыкІэ, унагъуэм унафэщІу ісын хуейр сэрэщ. Унагъуэм унафэщІу іс зэрыхымыщІуу зыщымыгъэгъушцэ! Аращ кьуажэ кьэс, район кьэс, область кьэс зы унафэщІ фІэкІа щІамыгъуэ-ри!

- Уэри зыщымыгъэгъушцэ, тІасэ цыкълу сілэ, а унафэщІэхэм ящыщ дэтхэнэ зымы и пщІэ дэлъ кьалэныр щыхуэзымыхьэм дэж зэрыхъэпрагъэдзыр. Ар зыуэ. ЕтІуанэрауэ, уэ кьуажэ псо щыпхуэухьэфкІэ, сэ ди унагъуэ цыкълу закъуэм и унафэ схуэзымыщІыну щхьэ шэч кыитепхьэрэ?..

Абы иужькІэ Къасбот и ІитІыр Інэтыпащ, ину хьэзтыкІри...
ДУДАР Хьэутий.

● ЖыІэгъуэхэр

Насыпым цыхуэ зэхэгъэж ищІыркъым

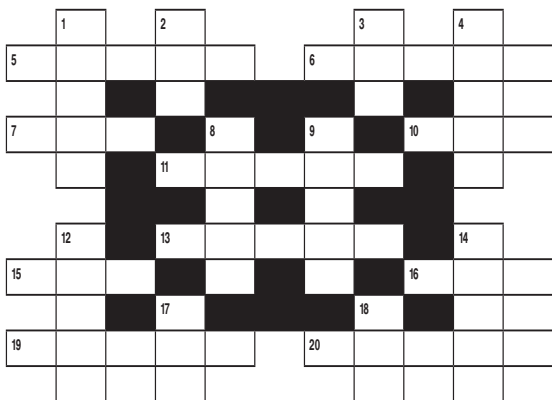
- ♦ Дунейр хуитц, щантІэмкІэ уемыкълумэ.
- ♦ КьуыІыкълуншэм нэхьыбэ ельагъуэ – кьыІызыху.
- ♦ ДэнэкІэ зыбгъэзэми уи пащхьэм кьылдэрэзэ зи хабзэр улъыхъуэжмэ, уздыгъэ нэхукиІэ бгъуэзыхьыркълумэ.
- ♦ Насыпым цыхуэ зэхэгъэж ищІыркълумэ.
- ♦ Ухэдэ-ухэмьдэми, кьыпхуи-ухар кьыпллос.
- ♦ Зи щхьэ кьэзыгъэпцэжри пцІыупсц.

БЕЙТЫГЪУЭН Сэфарбий.

Псалъэзэблэдз

ЕкІуэкІыу: 5. ... дзыгъуэкІэ лыкълужьщ. 6. ПыІэ зыщхъэрыгъ псори ... 7. Зы ... шкІэщ, етІуанэм жэмщ. 10. ... щесам лъэужь щыІэщ. 11. Пцащэ гъум теубгъуэн и ... 13. Нащэр мыхъунумэ, ... мэхъу. 15. ... нэхърэ еплл нэхъ Іээщ. 16. Уи бын фІуэу зыльагъум уи щхьы фІуэу ельагъу. 19. ШыфІыр ныбжьэгъуфІым ... 20. ... здэщымыІэм насыпи щыІэ-кълым.

Къехыу: 1. Зымышхыжын и мэкълумэщ ... 2. Зым ищІэр щэхуци, ... ящІэр нахуэщ. 3. Іей ... фІы хъужыркълым. 4. ... пцІанэ хъуркъым. 8. Уи ... зэвмэ, дунейр псор зэв кьыпцэщІ. 9. Псы Іуфэм Іусыр есыкІэкІэ ... 12. ... и Іуданэ кыыхъщ. 14. Пса-

Зэхэзыльхьар
БИЦУ Жаннэщ.

Жэпуэгъуэм и 21-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

- ЕкІуэкІыу:** 1. Къэжэр. 3. Медан. 7. Уэм. 8. Щыкълу. 10. Нал. 11. Пцащэ. 16. ЩІэр. 17. Хулэ. 19. Дыху. 20. Йемен. 21. Чэщей.
- Къехыу:** 1. Къауц. 2. Жумэ. 4. Данэ. 5. Налэ. 6. Чы. 8. Шашху. 9. Кьупщхъэ. 12. ПщІый. 13. Гурым. 14. Кьудаш. 15. Тхуей. 18. Лъэ.

Литературэм и хьурягъым

Налшык дэт Кьэрал концерт гьэлыгьуапэм кышчызылуахри, Кавказ Ишхьэрэ федеральнэ шыналъэм и тхаклуэхэм я зэхьыгъэ махуыкцэ ди республикэм шеклуакцэ. Урысейм и Тхаклуэхэм я зэгхьыныгъэхэм я ассоциация (АСПИР) кызыригьэлэша луэхум кьрагьэблэгьат тхаклуэхэр, усакулэхэр, зэдээтхаклуэхэр.

ЗЭХУЭСЫМ зыкызырэхуагъазэ псалъэ кьрагьэблэгьат Урысей Федерациям шьанхэбэзэмкэ и министр **Любимовэ Ольгэ**, УФ-м бжыгьэр зи лъабжэ зыужьыныгъэмкэ, связьыр хьыбарегьащэ Инагьэжэмкэ и министрм и кьудзэ **Шарджэс Бэллэ**, УФ-м и Президентым шьанхэбэзэм хьэллэ луэхумкэ и чэнджэбгьэ **Толстой Владимир**, Урысей тхьлы союзым и унафэщэ **Степашин Сергей** сымэ.

Флэхус псалъэкэ зэлушэр кьызылуахцэ КьБР-м шьанхэбэзэмкэ и министрм и кьудзэ **Карчаевэ Изминэ**.

- Ди гуапэщ мыпхуэдэ зэлушэ дахэ Налшык зэршыцеклуакцэ. Мы махуэхэм ди республикэм шьанхэбэзэмкэ, литературэ шьыныгъэм шьагьагьэуэхуэ тхаклуэ ньыбжыщэ кьудым. Луэхур кьызыригьэлэшахэм фьыщэ яхуафашцэ тхаклуэ ньыбжыщэ зэчицхэжэм я тхыгьэхэр дунейм кьытхьэнын зэрлэжым теухуау. Кавказ Ишхьэрэм илэ дуней псом зи цэр шьылу тхаклуэ, усакулэ лъащэр: Кьышкьуэ Алим, Кулиев Кьайсын, Гамзатов Расул, Кьэшэж Иннэ, Зумакуловэ Танзила, нэгьуэщхэри. Абыхэм я тхыгьэхэр кьудым я шапхэщэ. Сэ кьызылытэ нобэ литературэм кьалэм кьхуэзыщэхэм фи пцэм жэуалпынгьэхуэ кьыдэхуэ. Мис а усакулэхуэхэм литературэм халхьа хьугьэфьыгьуэм хэвгьэхуээн хуейш.

Зэхьыгьэр луэху дахэжэмкэ гьэн-цэлауэ, цыныгьэ куу хэлъу екулыкьыну, хьэулынгьэ фьилэну си гуапэщ, - жилаш абы.

КьБР-м и федеральнэ инспектор **Васильченкэ Дмитрий** кьеджаш УФ-м и Президентым и полномочнэ лыкьуэ КИФЦШ-м шьылэ **Чайкэ Юрий** тхаклуэхэм зэрзакьхуагъазэ псалъэм: - Урысейм и Тхаклуэхэм я згьхьыныгъэхэм я ассоциациям и проектшухэр зи зэфлэкьыр хьызыгьахуэ, литературэм и Измал нэхьыбэ кьызыщыцхэну иужь ит тхаклуэ ньыбжыщэхэм шьыгьэхуээн яхуохуэ. Иджырейми кьызыщыщэщэ зэлуэхэм бжыплэ шьызыубыда тхаклуэхэр. Абыхэм я деджлэ псалъэм и мыхьэнэр ин дьдцэ.

Технологиехэм утыкур шаубыда ди зманым литературэм хуэцфлэки шьэблэр зэрагьасэ Измал нэхьыфхэм яшыщу кьэнэну. Литературэм кьалэм кьабзэкэ лъабакьуэ хэзычэ ньыбжыщэхэм сынывохьуэхуэ фи зэлушэхэр шьхэпэу екулыкьыну! Хьэцлагьэкэ сыт шыгьуи шапхэ Кьэбэрдей-Балькьэрым цынгьэхуээн махуэхэр гукьинэж ирехуэ!

Псалъэ ират АСПИР-м и «Шьыналъэхэр кьызыщыцхуэ» бьыдэ творческэ лъащапэхэр» проектым и унафэщэ **Кривцовэ Алэнэ**.

- Зэхьыгьэм и программэр шьы-щыгьуэщ. Кьапцтэмэ, ди ассоциациям и лэжыгьэр зыхуээнцэла луэхуэхэм ящыц зыщ лъэлкэ шьанхэбэзэм зэгьуэхуэхэм. Абы теухуау шыташ нэгьабэ дь-зэлэжэа проектыр лъэлкьыбзэхэмкэ тхылэхэр кьыдэгьэжыныр. Мы гьэм дгьэлэпэлацэ Гамзатов Расул илэс бжыгьэ дахэ зэршыкьуэр. Етлангьэ художьэтлыгьуэ зэдзэкьынымкэ зы проект шьагьуэ. Абы кьыдэхуэу Новиковэ Ольгэ лекцэхэм кьеджэнуц художественнэ тхыгьэм зэрлэжэ Измалхэм теухуау. Ещануу кьызыдгьэпэщыну луэхуэщэ Тюрракинэ Екатерина зэхичьэува литературэ джэгукэ гьэщыгьуэныр.

Мы гьэм зэхуэсым и программэм нэхьыпэжэ хэмьытау кьы-хэдргьэхэщ телеграмм канал зэрагьэлажэм теухуамрэ литературэ хуэрэхэмрэ. Ди литературэ лъащапэхэм ящыц зым кьы-щызылуахцэ «АСПИРин» телеграмм-каналыр. Абы шьаджы-кьаклуэ и кьудцэ, - жилаш Алэнэ.

КьБР-м и Тхаклуэхэм я згьхьыныгъэм и унафэщэ **Тхыгьэзит Юрэ** зэлушцэм теухуауэ кьыхи-гьэщыцэ:

- Ди республикэм АСПИР-м кьызыреллэгьар луэхуэуэфлэ дьидзэхэм ящыщэ. Ассоциация кьы-зэрнуэхуам гугьэ уегьэщ лъэлкэ куэд зыщыпэсу Урысейм и тхаклуэхэм усакулэхэмрэ я зэфлэкьыр зэлу хьуну. Кьапцтэмэ, Кавказ Ишхьэрэм и тхаклуэхэм зыхьэцхуэ шьэддэщэ литературэ утыку дьызэрхуэныкьуэр.

Шьэрыщыцу кьыщлэддэцу дьителэжэн хуейш шьэблэр тхылым дедгьэхэжыным. Тхылэ еджэ, зэдджам егупысыс, тепсэлыхьжы шьэдджыкьаклуэ дьухуейш.

КьБР-м и цыхубэ усакулэ утыку дьызэрхуэныкьуэр.

Налшык семинархэр шьеклуэ-кцэ прозэмкэ, усыгьэмкэ, зэдзэкьынымкэ, телеграмм-канал кьызырэхуэныкьэ, хуэрэбзэмкэ.

Зэдзэкьаклуэ, Урысейм и Тхаклуэхэм я згьхьыныгъэм лъэлкэ литературэхэмкэ и советым и унафэщэ, Грибоедов Александр, Маяковский Владимир сымэ я сагьгьэхэм я лауреат **Латынин Валерий** жэлэ:

- Фьыуэ слэгьу тхаклуэ, усакулэ кьудым я шьыналъэм сыщыкьэ-щыцхэну си гуапэщ. Зи тхыгьэкэ цылуху тхаклуэ зьыжанэм я юбилей Кьэбэрдей-Балькьэрым ша-гьэлыпэну сыпэлэа пэти, ди жагьуэ зэрхуэцхуэ, абыхэм теухуа хьыбар гуэри кьэлуактым. Сэ кьызырлуэу, тхаклуэшухэр гьэлыпэныр тхаклуэпэдэгьэлэц цылухуэ. Нобэ зманыр гугьуэц. Ауэ зыщыдгьэгуэщцхэ Измал илэжым литературэм и мыхьэнэр. Абы цыхур егьасэ - арац псори кьыщэжэр.

Лъэлкэ литературэхэм я фьы-плэхэмкэ дьызэдгьуээн хуейш, тхыгьэхэр зэдзэкьыкьлэрэ. Урысыб-зэкьэ зэрадзэкьэ тхыгьэ нэхьыф-хэр нэгьуэцэ кьэралыбзэхэмкэ шьызэрэдзэкьыкьэ шьылэщ, ягу дьхуэу. Кьэбэрдей-Балькьэрым тхаклуэ зэчицхэжэр илэщ. Ауэ шьыцхуэки, иужьрей илэс шьы-щылым кьриубыдэу ахэр Урысейм шьагьуэу шьамыцхуэж хуэуэ. Художественнэ тхылэхэр кьыдэ-жэжыным кьэралыр шьагьуэу зэрпынымьыжым и зэрран ахэр луэхур хуэлуэщ шьхьэж зыхуейр шьыхуейм, зэрхуейм хуэдэу кьы-дигьэкьыным - мьылкэ зылэ дэт-хэнэми уней тхылыт теддэпэхэм я лэжыгьэр кьыщыдигьэкьы-фынущ. Арщхьэкэ, алхуэдэ Из-малкэ дунейм кьытхьэ тхы-гьэхэм псэ зыхьуэ кьазэкьыр ма-щыцэ.

Урысейм и Тхаклуэхэм я згьхьыныгъэм, Тхаклуэхэм я згьхьыныгъэхэм я ассоциациям нобэ гулыгытэхуэ хуейш лъэлкэ литературэхэр зэдзэкьыным. Ар шьхьэпэнуц, тхыгьэ нэхьыфхэр кьэралым кьыщыцхуэу хуэнуц, - жилаш Латыниным.

КьБР-м и радио и унафэщэ, зэдзэкьаклуэ **Мэрэмкулэ Ларисэ** фьыщэ хуишлэц литературэр кьыгьэщлэрэщыным, зэдзэкьы-ным, утыку кьыщыжыным елэжэ ассоциациям.

- КьБР-м и Тхаклуэхэм я згьхьыныгъэм, «Литературна Кавбардино-Балкария» журналым я дедж кьыщыцхуэуэ мэлэжэ зэдзэкьаклуэхэм я ассоциация. Мы зэлушцэм дьышогьуэ сэлэп кьыт-хуэхуэн Измал шьыгьэхуэхэм я шапхэжэмкэ. Зыр адрейм деджэщ, дьызэрщыцхэ, дьызэдэ-лэжэщыцэ! - жилаш абы.

Лермонтов Михаил и цлэкэ цылэ урысей комитетым кьыгьэ-жэжэки Луатыниным Кулиев Кьайсын и медал иритащ «Мингьэ Тау» журналым и редактор нэхьыгьэ **Доугевэ Аскэр**.

Республикэм махуэ зьыжанэжэ шьеклуэцхуэ художественнэ псалъэм и пцлэр кьэзылэ, литературэм и дуней кьуейм кьыщы-гьахуэ семинар купцлэфлэхэр.

ГУГЬУЭТ Заремэ, Сурэтыр Кьарей Элинэ трихэц.

Щэнхэбэ

Тыгьэ лъапэ

«1100 гравюр» флэхыгьэм шьэт гьэлыгьуэныгъэм и етуанэ лыхьэр Налшык дэт Лъэлкэ музейм иджыблагьэ кьыщызы-луахцэ. Фигу кьыдогьэкьыж абы и япэ лыхьэр Ткаченкэ Андрей и цлэр зезыгьэ Сурэтышэ гуыздэжэхэмкэ музейм тхьэмахуэ ипэ кьызырэхуэзылуахэр, ауэ абы утыку кьыщырагьэхэр нэгьуэщыцэ.

УФ-м и цыхубэ, КьБР-м шьыгьэ зылэ я сурэтышэ, республикэм и Кьэрал саугьэтым и лауреат, Художествэхэмкэ Урысей Академием и член-корреспондент, ШИДАА-м и академик, Красноярск Кси-лографиемкэ шьылэ шьолым и кьызыгьэпэщыцхуэ икли и унафэщэ, профессор Пащты Герман утыку кьырабхэр езым и лэжыгьэ-щыцхэжэм я закьуэжым, атлэ и гьэсэн цыкьлэхэм я лэжыгьэщлэц гьэщыгьуээнжэми нэлуасэ дахуышлэц.

Музейм и пэщхэм шьыфлэдэа сурэтхэр Художествэхэмкэ Урысей академиер, Красноярск художествэхэмкэ дэт кьэрал институтым, Хворостовский Дмитрий и цлэр зэрхыгьуэ Красноярск дэт гуыз-дэжэхэмкэ институтым графикам шьыкуэджэхэмрэ абы лэцлэгьэ шьызыгьэгуэцхуэхэмрэ я лэжыгьэщлэц.

КьБР-м шьанхэбэзэмкэ и министр **Кьумалхуэ Мухьэдин** кьы-щыпсалъэм Пащтым фьыщлэ хуишлэ жилаш:

- Тхыдэм кьыхэнэну луэхуэгуэ дахэм дьытхэц нобэ. Ар дэ нэсу кьыщыдгьуэрунур зман дэклэмэц. Пащты Германрэ абы и гьэ-сэхэмрэ ди республикэм лэжыгьэ 1100-рэ тыгьэ кьыхуащыца. А сурэт гупым Пащтым и цлэр флэхыгьэр кьезэгьуэ кьыщыцхуэ.

Министрым жилаш ди республикэм ксилографием и музей шьы-щыпсалъэм ипэгуэу кьызырлэпэщэр.

КьБР-м и Парламентым и комитетым и унафэщэ **Кьумал Заур-бэч** депутатхэм кьабгьэжэки Пащтым фьыщлэ хуишлэ. Абы жилаш Пащтым абы и гьэ-сэхэмрэ я лэжыгьэщлэцхэр музей нэхьыфхэмрэ цыку шьхьэхуэхэм я коллекцэхэмрэ зэршыцахуэмэр.

«Гравюрэ 1100-рэ» флэхыгьэр дахэ кьудейкьым, алхуэдиз лэжыгьэ сурэтыщытым ди республикэм тыгьэ хуишлэц, - жилаш Кьумалым.

Пащты Герман кьызырэхуэсахэм ягу кьыгьэкьыжаш мы гьэлы-гьуэныгьэр Сурэтыщытым и дунейпос махуэм кьызырэхуэахэр. А махуэм кьылуахцэ сурэтышэ цлэрылуэ Пикассо Пабло.

- Сэри си гьэсэнхэри дрогьухуэ ди лэжыгьэщлэцхэр КьБР-м утыку кьызырлэпэщэмкэ. Мы лэжыгьэхэр куэд зэрхытум кьыхьэжылу, музейм шьыгьэзэгьуээн тыншу цытхакьым. КьБР-м и Правительством, КьБР-м Шьанхэбэзэмкэ и министрствэм ар кьызырлэпэщыцу кьызырлэпэщэмкэ фьыщлэ хуэуэщлэ. Сэ сьхьэзырц мыпхуэдиз дьыдэ сурэтхэмкэ иджыри сьфхуэуэпэснэ, - жилаш Пащтым.

ЩОМАХУЭ Залинэ.

УФСБ-м кьэт

Сом мелуан 770-м шьыгьуэ

Экономикэм пыщлэ шьыпэщаджэхэм пэщлэт луэхуэр ира-гьэжэки Урысей ФСБ-м и управленэ КьБР-м шьылэ, КьБР-м шьылэ МВД-м я лэжыкьуэхэм кьызырлуахцэ. Мэзкуу кьал-эм шьыпэщэ зэрхьэ шьыпэщаджэжэр. Ар ящыщэ хабзэнша-гьэжэ «мьылкэ пирамидэ» кьызырлэпэщэхэм. 2021 гьэм гьэщыцлэгьэкэ абы Кьэбэрдей-Балькьэрым шьыпэщэхэм я-щыцхэц сом мелуан 700-м шьыгьуэ.

КьБР-м и Налшык кьалэ судым и унафэ кьару зыгьуэтам ипкь иткэ, Шерстюк К. А. кьуаншэу кьылытэщ УФ-м и УК-м и 210-нэ сатыам и 2-нэ лыхьэм, 159-нэ сатыам и 4-нэ лыхьэм, 174.1 сатыам 4-нэ лыхьэм и «а», «б» пунктхэмкэ икли кьызырэхуээки колонием кьыгьэжэуэн илэсэитлэ тральхьащ.

Наркотикхэхэр игьэкьыным пыщлэт

КьБР-м шьылэ УФСБ-мрэ МВД-мрэ я лэжыкьуэхэм хабзэнша-гьэжэ наркотикхэхэр игьэкьыным пэщлэт луэхуэр ира-гьэжэки кьызырлуахцэ Шаджэм районым шьыпэщэ Нэгьуэй А.Х. афьянэхэхэр игьэкьыным пыщылуэ илэжэ хабзэншагьэр.

АР МЫ гьэм и шьышылэм яубыдаш икли кьыщыщым кьытрахэщ наркотикхэхуэ «метадон» грамм 26,57-рэ «мефедрон» грамми 3,99-рэ.

КьБР-м и Прохладнэ район судым и унафэ кьару зыгьуэтам ипкь иткэ Нэгьуэй А. Х. УФ-м и УК-м и 228-нэ сатыам и 2-нэ лыхьэм ипкь иткэ кьуаншэу кьылытэри ягьэтлысаш. Абы илэсэ 4-рэ мази 3-рэ тральхьащ.

Зыгьэхьэзырар УАРДЭ Жантинэщ.

Редактор нэхьыщыцэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч	Зы илэссым газетыр 156-рэ кьыдоки. (2+)	Индексыр П 5894 • Тиражыр 1.617 • Заказыр №2352	Газетым лэ шьытрадзар сыхьэт 18.00-рц.
Газетыр 2016 гьэм дьыгьэхэзэм и 19-м Печатым и хуитынгьэр хьумэнымкэ Кьэбэрдей-Балькьэр шьыналъэ луэху-щлэпэм ПИ № ТУ07-00117-м шьэтэу ятхаш.	ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхьыщыцэм, секретарым - 42-56-19; унафэщэ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатом - 42-22-66	ДИ ХЭЩАПЭПЭР 360030, Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэ, Налшык кьалэ, Лениным и цлэр зезыгьэ уэрам, 5, ебгуанэ - епцлэнэ кьятхэр.	«Издательство «Южный регион» ООО-м шьытрадзар. 357600, Ставрополь край, Есэнтгыр кьалэ, Никольскэ уэрам, 5-А